

Van wie bin jij 'r ien?

*Een antropologische studie naar essentialistische
identiteitsbeelden over Volendam*

Lotte Thissen
Universiteit Utrecht
Augustus 2010

Een antropologische studie naar essentialistische identiteitsbeelden over Volendam

Lotte Thissen

Deze masterthesis is ingediend ter afronding van de MA opleiding 'Culturele Antropologie: multiculturalisme in vergelijkend perspectief'

Afstudeerbegeleidsters: Marjolein Hooiveld en Anne Gordijn

*Universiteit Utrecht
Augustus 2010*

Titel masterthesis: overgenomen van het bijnamenmonument van Woningbouwvereniging De Vooruitgang.

Foto omslag: poppen in Volendammer klederdracht in de woonkamer van Betsie, foto gemaakt op 9 mei 2010.

Voorwoord

Voor u ligt het resultaat van een bewogen veldwerkperiode met pieken en dalen. Alleen op veldwerk in een afgelegen dorp viel me soms zwaarder dan gedacht. Gelukkig heb ik tijdens de voorbereiding, uitvoering van het veldwerk én het schrijfproces de nodige steun en hulp gekregen van allerlei mensen die ik graag wil bedanken.

Ik bedank allereerst mijn gastgezin in Volendam; Familie de Groot-Honingh. Zij hebben me hartelijk ontvangen en wegwijs gemaakt in het dorp. Ondanks gezondheidsproblemen hebben zij mij toch opgenomen in hun familie en er samen met de poes Mutsie voor gezorgd dat ik een plek had in Volendam om thuis te komen. Er was altijd tijd voor een gezellig praatje, een kopje thee en een heerlijk zelfgebakken koekje.

Alle informanten die ik in Volendam heb ontmoet wil ik van harte bedanken. Zonder hen zou deze scriptie er niet zijn geweest. In het bijzonder wil ik het Volendams Opera Koor bedanken omdat zij mij elke week toelieten bij de repetities. Daarnaast bedank ik Olga Veerman van het VVV voor haar inzet bij de zoektocht naar huisvesting.

Mijn begeleidsters Anne Gordijn en Marjolein Hooiveld bedank ik voor hun kritische blikken en goede tips om mijn onderzoek en scriptie steeds weer aan te scherpen. Mijn complimenten gaan uit naar Marjolein die ons als vervangster van Anne in een laat stadium toch goed wist te helpen.

Josca bedank ik voor haar opbeurende woorden en de fijne avonden in Utrecht waardoor ik even uit 'het Volendamse' kon ontsnappen. Zij en onze huisgenoot Janneke maakten een speciale veldwerkscheurkalender waarmee ik de dagen kon aftellen. Janneke wil ik bedanken voor de aansporing mijn rare idee uit te voeren en naar Volendam te gaan. Sanne en Ingrid bedank ik voor de kritische eindredactie van mijn scriptie.

Mijn vriend Adam bedank ik voor zijn liefde, steun, geduld en vertrouwen in mijn kunnen. Ook al was de timing beroerd, ik ben dolblij hem zes dagen voor mijn veldwerk ontmoet te hebben. Ik bedank mijn vader voor het entertainen voor de webcam met allerlei rekvisieten. Tot slot mijn hoop in bange dagen. Mijn moeder heeft zich tijdens dit veldwerk verschillende rollen aangemeten die van onnoemelijke waarde waren. Ze was trotse moeder, kritisch begeleider, luisterend oor, aansporende coach en geduldige raadgever. Deze thesis heb ik voor het grootste deel aan jou te danken, *bedank moder!!!*

Lotte Thissen, Augustus 2010.

Deze scriptie draag ik op aan mijn lieve oma Therese Thissen-Janssen die op 21 april 2010 overleed.

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1	Introductie: Volendam onder antropologische loep	6
1.1	Het onderzoek	7
1.2	Essentialiseringstypen over Volendam: het theoretische raamwerk	8
1.3	<i>Belonging</i> & antropologisch veldwerk	13
1.4	Leeswijzer	14
	Historisch Intermezzo	16
Hoofdstuk 2	Volendammer maatstaf & identiteit	21
2.1	Volendam als gemeenschap	21
2.2	De familiegelekenissen van de Volendamse gemeenschap	22
2.3	Volendammer maatstaf als middel voor sociale druk en controle	29
2.4	Schipperen tussen mondiale culturen en lokale tradities	31
2.5	Bespiegeling	32
Hoofdstuk 3	Wie de jas past, trekke hem aan	34
3.1	In context: ‘de ander’	34
3.2	Hekken bouwen om Volendam	36
3.3	Integratie in de Volendammer maatstaf	38
3.4	Bespiegeling	41
Hoofdstuk 4	Het Volendammer sausje in de media	42
4.1	Volendam & media	42
4.2	Identificatie met de media-essentialisering	45
4.3	Representatie & belangen	47
4.4	Instrumentalisme & commodificatie	50
4.5	Bespiegeling	51
Hoofdstuk 5	Klederdracht, tulpen & molens in Volendam	52
5.1	<i>Staged authenticity</i> & strategisch essentialisme	52
5.2	Identificatie met de toerisme-essentialisering	56
5.3	Toerisme & media intergerelateerd	58
5.4	Bespiegeling	59
Hoofdstuk 6	Slotbespiegeling	61
	Bibliografie	66
	Bijlagen	73
I	Volendam onder antropologische loep	73
II	Volendams Opera Koor	74
III	Van wie bin jij ‘r ien?	75
IV	De groei naar volwassenheid in Volendam	76
V	Bruggen slaan tussen jong Volendam en de wereld	78
VI	Souvenirs uit het Volendams toerisme	80
VII	Informanten & activiteiten	82

Hoofdstuk 1

Introductie: Volendam onder antropologische loep¹

Na lang twijfelen besluit ik op de zaterdagavond van het Pieperrace weekend, een botenrace voor oude boten, naar een optreden te gaan in café De Dijk. Mijn twijfels zijn ontstaan omdat uitgaan in Volendam als buitenstaander volgens velen een moeilijke onderneming is. In het café zijn de tafels, zoals gewoonlijk op speciale uitgaansavonden, gereserveerd. De Volendammer vriendenploegen hangen met een pot geld aan statafels en klappen enthousiast mee met countrymuziek. Ik geniet aanzienlijk minder van de muziek door de blikken die mij toegeworpen worden. Ze lijken te vragen: “wat doe jij hier, *van wie bin jij ‘r ien?’*” Plompverloren sta ik met mijn jas over mijn arm in een hoekje gedrukt. Om mij heen hoor ik geginnik, waarschijnlijk omdat het duidelijk is dat ik er niet bij kan horen, ondanks mijn hoopvolle pogingen oogcontact te maken. Nergens krijg ik aansluiting. Een groepje achter me kijkt op een vriendelijkere manier naar me. Naar huis gaan? Nee. Het is nu of nooit...

- “*Stomme vraag, maar mag ik erbij komen zitten?*”

- “*Dat wilden we net aan jou vragen! Kom erbij! Waar kom je vandaan?*”

- “*Ik kom uit Roermond.*”

- “*Ah, ook een jas dus! Wij ook, we komen uit Edam. Kom erbij! Dat schept een band.*”²

De Edammers vinden dat ik lef heb omdat Volendammers stugge mensen zijn waar je moeilijk tussen komt. We raken aan de praat over stereotypen rondom Volendam en Saskia³ deelt haar mening over Volendam met de groep;

- “*Genoeg mensen in dit dorp willen niet zijn zoals iedereen, maar veel inwoners zijn bang om buiten de boot te vallen en als buitenbeentje gezien te worden. Dat wilt niemand meemaken en dus wil men op elkaar lijken om normaal gevonden te worden. Als je dat niet wilt, moet je vertrekken.*”

Volendam is bij monde van mensen van buiten het dorp een gemeenschap die gesloten is voor *vreumde lui* die zich er willen vestigen. Tevens is de gemeenschap gesloten voor inwoners die ‘anders’ zijn dan de ‘oorspronkelijke’ inwoners van Volendam waardoor, zoals Saskia stelt, personen uiteindelijk hetzelfde worden als ‘de gangbare Volendammer’. Toch is het dorp niet geheel gesloten voor mensen van buitenaf, daar toeristen en mediabronnen vrij toegang krijgen tot het dorp en haar cultuur, al is deze toegang van tijdelijke duur. Volendam staat aan de ene kant open voor toeristen van over de hele wereld en ook de nationale media weten hun

¹ Zie bijlage I voor het krantenartikel uit het Noord-Hollandsch Dagblad over mijn onderzoek in Volendam.

² Het woord jas is de benaming voor mensen die oorspronkelijk van buiten Volendam komen. De benaming is ontstaan toen de Volendamse bevolking nog klederdracht droeg en zij buitenstaanders herkenden aan het dragen van jassen. De Volendamse klederdracht kent geen jas, omdat er tegen de koude dekens gebruikt worden. Naast jas is *vreumde lui* ook een veelgehoorde benaming voor mensen die oorspronkelijk van buiten Volendam komen.

³ Namen in deze thesis zijn alleen gefingeerd wanneer ik geen expliciete toestemming heb gekregen de echte naam te gebruiken. In bijlage VII vindt u een overzicht van al mijn informanten en activiteiten.

weg naar het Noord-Hollandse dorp te vinden. Aan de andere kant blijft het dorp gesloten voor mensen van buitenaf die een bedreiging kunnen vormen omdat zij een andere cultuur hebben en daarmee de Volendamse cultuur kunnen aantasten. Wanneer deze *vreumden* in het dorp komen wonen, kunnen zij een identiteit opgelegd krijgen waarmee duidelijk wordt welke gedragingen verwacht worden door de gemeenschap. Deze identiteit noem ik ook wel de Volendammer maatstaf welke ook opgelegd kan worden aan ‘oorspronkelijke’ inwoners die volgens andere ‘oorspronkelijke’ inwoners niet Volendams genoeg zijn. Naast dit identiteitsbeeld bestaan er nog twee andere identiteitsbeelden over de Volendamse gemeenschap en cultuur. Media geven een beeld van Volendam als een dorp waar iedereen elkaar kent, een dialect spreekt en het onaangetaste, ouderwetse Nederland nog bestaat. Dit beeld komt sterk naar voren in *De Palingsoap*; groenten-aardappelen-vlees worden ’s middags door moeder gemaakt, er zijn weinig buitenlanders en er bestaat veel gezelligheid in de lokale kroegen aan de Dijk. In het toerisme wordt Volendam gekenmerkt als een echt vissersdorp waar de bevolking klederdracht draagt en toeristen hét authentieke oer-Hollandse gevoel kunnen beleven. Ik wilde wel eens weten of deze beelden waarheidsgetrouw waren en hoe inwoners van Volendam over deze beelden dachten. Het onderzoek heeft zich daarom gericht op de processen van essentialisering en de manieren waarop deze processen beleefd en gebruikt worden door inwoners van Volendam. Ik ben op zoek gegaan naar de symbolische beleving van de beelden en het instrumentalistische gebruik van de essentialistische identiteitsbeelden in media en toerisme.

1.1 Het onderzoek

In februari trok ik in bij mijn gastgezin De Groot-Honingh en begon mijn onderzoek. Al gauw concludeerde ik dat het dorp te beschrijven viel aan de hand van drie essentialistische identiteitsbeelden die op verschillende plaatsen naar voren gebracht werden. De eerste heeft betrekking op de Volendammer maatstaf die onder de inwoners bestaat. Deze maatstaf trekt enerzijds een lijn tussen inwoners waarbij op basis van de mate van Volendams-zijn onderscheid gemaakt wordt. Anderzijds wordt er een lijn getrokken tussen ‘oorspronkelijke’ Volendammers en mensen van buitenaf die altijd ‘een jas’ blijven. Dit essentialistische identiteitsbeeld is dus van binnenuit oftewel *emic* en schrijft voor hoe inwoners van Volendam zouden moeten zijn. Een bepaalde groep mensen wil Volendam en haar inwoners in allerlei opzichten heel Volendams houden. Vaak omdat zij niet willen dat hun dorp verandert onder invloed van één mondiale hoofdcultuur die de rest overspoelt (Inda &

Rosaldo 2008). Tevens willen ze Volendam authentiek houden omdat ze er geld mee willen blijven verdienen in media en toerisme. Deze groep bestaat uit televisieproducenten en *koenterige*⁴ Volendammers. De andere twee essentialiseringën zijn van buitenaf (*etic*) en worden, zoals gezegd, in media en toerisme tentoongesteld. Er wordt in media en toerisme gebruik gemaakt van geëssentialiseerde, stereotype beelden die makkelijk te verkopen zijn. Er wordt, met andere woorden, zowel in media en toerisme als binnen Volendam zelf een cultureel identiteitsbeeld opgelegd aan de hele gemeenschap. Voor feitelijke informatie over mijn onderzoekslocatie, verwijs ik u naar het historisch intermezzo.

In het stuk dat voor u ligt stel ik dat Volendam te beschrijven is middels deze drie essentialiseringstypen. Aan de hand van empirische anekdotes en verhalen van informanten neem ik u mee in het dagelijkse Volendamse leven en laat ik zien in hoeverre dit leven verschilt van de essentialistische voorgestelde media- en toerismebeelden. In deze thesis stel ik dat het onjuist is gehele culturele groepen of gemeenschappen te essentialiseren en voor te stellen als één geheel met een vaststaand aantal kenmerken. Hiermee wordt de maatschappelijke relevantie van het onderzoek duidelijk. In de maatschappij wordt vaak geëssentialiseerd en men stelt zich de vraag waarom het essentialiseren, stereotyperen en stigmatiseren van culturele groepen schadelijk of onwenselijk is. Deze thesis laat zien welke gevolgen stigmatisering kan hebben en waarom het meermaals als onwenselijk ervaren wordt door mijn informanten. In de volgende paragraaf wordt nader ingegaan op de theoretische concepten van dit onderzoek.

1.2 Essentialiseringstypen over Volendam; het theoretische raamwerk

Aan de hand van verschillende wetenschappelijke debatten, waarbij de theorieën opnieuw belicht, aangevuld of bekritiseerd worden, zal ik de sociale werkelijkheid van Volendam duiden. Deze paragraaf geeft een introductie op de belangrijkste theoretische concepten.

Essentialiseren van culturele gemeenschapsidentiteiten

Tot de jaren zestig van de vorige eeuw vierde het essentialisme hoogtijdagen. De centrale gedachte was dat een persoon vaste, onveranderlijke kenmerken heeft vanwege zijn of haar etniciteit of lidmaatschap in een groep (Eriksen 1993: 12). Na de baandoorbreekende

⁴ *Koenterige* Volendammers of *koenten* is de benaming voor mensen die vast willen houden aan het verleden en dus conservatief ingesteld zijn. Deze Volendammers hameren bijvoorbeeld erg op het dialect spreken op school, willen dat hun kinderen met Volendammers trouwen en op het dorp blijven wonen. *Koenten* zijn zeer verknocht aan hun dorp en gaan er het liefste nooit weg.

relationele publicatie van Barth (1969) begonnen antropologen in te zien dat personen hun identiteit en cultuur onderhandelen in contact met ‘anderen’ (Vermeulen & Govers 1994: 4). Uiteindelijk is men gekomen tot de constructionistische gedachte die heden ten dage nog steeds geldt in het antropologische debat; identiteit en cultuur zijn onderhandelbaar, veranderlijk en relationeel (*cf.* Neyens 2001; Eriksen 1994: 58). Identiteiten en de manier waarop identiteitsbeelden ervaren worden, zijn voor iedereen anders geconstrueerd. Zo ook de meningen, ervaringen en identiteiten van inwoners van Volendam. De constructionistische gedachte zal steeds aanwezig zijn in een scriptie die juist het essentialisme als uitgangspunt neemt; essentialistische identiteitsbeelden kunnen op constructionistische wijze opgevat worden door de Volendamse inwoners. Niet iedereen neemt de voorgestelde identiteitsbeelden voor lief. Deze constructionistische visie is gebaseerd op de visies van antropologen Eriksen (1993) en Cohen (1985) die waarschuwen voor het homogeniseren van hele gemeenschappen. Volgens hen geeft ieder lid binnen een gemeenschap een andere symbolische betekenis aan de gemeenschap waardoor er geen statisch beeld geschetst kan worden. De culturele gemeenschapsidentiteit van Volendam is toch onderhevig aan processen van essentialisering door het dorp zelf, media en toerisme. Deze essentialiseringstypen vergeten de variatie binnen Volendam. In dit onderzoek is er daarom juist oog voor variatie; er bestaat een diversiteit aan visies op de essentialisering die allemaal afkomstig zijn van inwoners van dezelfde gemeenschap. In deze scriptie komen dan ook verschillende categorieën inwoners aan bod. Zo zijn er conservatieve *narrowminded* inwoners die hun dorp zo Volendams mogelijk willen houden. Daarnaast bestaan er inwoners die veel voor de gemeenschap doen, zich als zeer Volendams identificeren maar ook inzien dat er méér dan Volendam alleen is. Vervolgens bestaan er de mensen van buitenaf, de jassen of *vreemde lui*, die wel of niet geïntegreerd zijn en soms deels de Volendamse identiteit hebben overgenomen. Duidelijk is geworden dat mensen in de sectoren die profijt hebben van de media- en toerismebeelden, meer laconiek reageren op essentialistische identiteitsbeelden omdat deze voor hen een instrumentalistische lading hebben. Tenslotte is er de groep die zich niks aantrekt van de essentialisering, met name van de *emic*-essentialisering, en meer zijn eigen weg kiest dan de rest van de gemeenschap over het algemeen doet. Tijdens het lezen van deze scriptie moet dus in het achterhoofd gehouden worden dat het generaliseren van een culturele groep de variatie binnen de groep negeert. Dat neemt niet weg dat er in Volendam een grote sociale druk bestaat om zich te voegen naar de heersende *emic* identiteit, de Volendammer maatstaf. Men ontleent zijn of haar identiteit deels of geheel aan het

lidmaatschap van de Volendamse gemeenschap die gebaseerd is op een gevoel van *sameness*. Andere groepen en personen worden hierbij uitgesloten op basis van hun *otherness*. Ze hebben zagezegd bepaalde *markers of difference* (Barth 1969; Eriksen 1993; Sökefeld 1999; Wimmer 2002). Deze *markers of difference* worden, zoals gezegd, niet enkel toegeschreven aan buitenstaanders, daar ook ‘oorspronkelijke’ Volendammers bestempeld kunnen worden als ‘anders’. In Volendam is het een stuk veiliger om voor dezelfde identiteit te kiezen als de rest van de gemeenschap dan dat men een eigen weg kiest. Ook is het zo dat er in dorpen minder te kiezen valt dan in grotere steden; er bestaat een cognitieve geslotenheid waardoor andere wereldbeelden geen toegang krijgen tot de gemeenschap (Van Dam e.a. 2005: 30-31). Men komt in Volendam niet zo veel in aanraking met andere keuzes, de context structureert iemands identiteit. Dit geldt ook voor mensen die van buiten Volendam in het dorp zijn komen wonen. De meningen over hen en de ervaringen van deze ‘jassen’ worden in hoofdstuk drie behandeld. Een culturele gemeenschapsidentiteit wijst dus op het tegelijkertijd in- en uitsluiten van personen, daar er groepen gecreëerd worden op basis van gelijkheid (Barth 1969; Wimmer 2002).

Essentialisme bestaat voort in de sociale werkelijkheid

Het antropologische debat over identiteit heeft essentialisme afgekeurd als zijnde een waardige theorie. Toch bestaat het essentialisme mijns inziens nog altijd voort in de sociale werkelijkheid. Het essentialisme is in Volendam zeer vertegenwoordigd. Het reduceren van de gemeenschap tot een statisch geheel wordt zowel door groepen van buiten het dorp als door de gemeenschap zelf gedaan. Dit kan mijns inziens wijzen op culturele angst en het beschermen van het eigene en het traditionele in plaats van op te gaan in postmoderne en fluïde identiteiten. Postmoderne identiteiten kunnen zorgen voor een onherbergzaam en onveilig gevoel omdat men de houvast kwijtraakt (Friedman 1990: geciteerd door Eriksen 1993: 167-168). De oude essentialistische kijk op cultuur en identiteit, dat deze vaststaand en onveranderlijk zijn, blijft dus voortbestaan *in the streets* ondanks dat antropologen inmiddels verder zijn gegaan met theorieën over identiteit (Wikan 1999: 58). Er bestaat met andere woorden een vertraging waarmee academische begrippen en theorieën opgenomen worden in de ‘echte sociale wereld’. Essentialisme blijft vastgeroest in denkpatronen van sommigen waardoor er op statische wijze gepraat wordt over rassen of gemeenschappen met bepaalde vaststaande kenmerken.

Gekeken naar mediaberichten en toeristische advertenties kan gesteld worden dat dit in Volendam ook het geval is omdat essentialisme hierin de boventoon blijft voeren; de Volendamse gemeenschap wordt als één geheel neergezet. Er moet rekening gehouden worden met de mogelijkheid dat sommige mensen zich niet verbonden voelen met een gemeenschap; er moet oog zijn voor variatie en diversiteit binnen de gemeenschap (Cohen 1985: 71-75; Eriksen 1993: 77).

Gevolgen van essentialistische cultuur- en identiteitsbeelden

De essentialisering over Volendam kunnen op instrumentalistische en op symbolische wijze gehanteerd worden. De *emic*-essentialisering van de Volendamse gemeenschap wordt enkel op symbolische wijze behandeld; inwoners kunnen en willen zich wel of niet verzetten tegen de Volendammer maatstaf die hen opgelegd wordt door de gemeenschap. Duidelijk wordt dat de meeste inwoners van Volendam de essentialisering op de koop toenemen en dat slechts een enkeling zich er kritisch over durft uit te laten en zich ervan ontketent. Velen dragen eraan bij dat de vermeende werkelijkheid in stand gehouden wordt. Dit statisch weergeven van de gemeenschap wordt ook wel stigmatisering genoemd wat kan leiden tot een daling van het gevoel van eigenwaarde van leden van een culturele groep (Crocker 2005: 5-7; Tajfel & Turner 1986: in Chrysochoou 2004: 132-134). Men kan kiezen voor sociale mobiliteit (uit de culturele groep stappen) of voor sociale verandering (de beelden veranderen). Van zowel sociale mobiliteit als sociale verandering zijn voorbeelden te geven. Tijdens mijn onderzoek is gebleken dat men vooral kiest voor sociale verandering omdat sociale mobiliteit een flinke dosis moet vereisen omdat men zichzelf buiten de gemeenschap plaatst waarop uitsluiting kan volgen.

Essentialisering hebben niet enkel negatieve gevolgen zoals stigmatiseren en een dalend gevoel van eigenwaarde; ze kunnen daarentegen ook ingezet worden voor het belang en gewin van de groep. Duidelijk zal worden dat de essentialisering over Volendam in media, toerisme en binnen de gemeenschap zelf vaak verschillende geluiden oproepen bij de inwoners. De essentialisering in media worden het meest bekritiseerd, omdat inwoners zich er op symbolisch niveau niet mee kunnen identificeren. Toch worden de essentialisering in media en toerisme, ondanks kritiek erop, ingezet om populariteit en geld te winnen. Hier is de discrepantie tussen het symbolisme en het instrumentalisme duidelijk waar te nemen. Vooraanstaand antropologen Anderson (1983) en Cohen (1969) houden er beide een andere kijk op na wat betreft het gebruik van (essentialistische) culturele identiteiten. Volgens

Anderson is het gebruik van culturele identiteiten vooral symbolisch omdat mensen een sterke band voelen met een culturele groep of natie en zij daar veel kracht uit putten in contact met ‘anderen’. Cohen stelt daarentegen dat mensen hun culturele identiteit op instrumentalistische wijze inzetten om zo bronnen te krijgen. Veelal wordt dit debat rondom de tegenstelling symbolisch-instrumentalistisch weerspiegeld alsof de culturele identiteit van een groep symbolisch óf instrumentalistisch is (cf. Anderson 1983; Cohen 1969; Eriksen 1993). Mijns inziens sluit het ene doel het andere niet uit en kan een groep zijn culturele identiteit voor zowel symbolisch als instrumenteel gebruik essentialiseren. Zo beschrijft Rasch (2008) de manier waarop Maya’s in Guatemala hun identiteit essentialiseren om er rechten mee af te dwingen en hun tradities en cultuur veilig te stellen. Dit duidt zowel op symbolisch essentialisme als instrumentalistisch essentialisme. Deze situatie geldt, zoals duidelijk wordt in de empirische hoofdstukken, ook voor Volendam waar inwoners de essentialistische beelden inzetten om er geld mee te verdienen maar zich er ook op symbolisch niveau mee identificeren (of juist niet).

In Volendam worden de essentialistische identiteit en cultuur op instrumentalistische wijze ingezet middels commodificeren. Van een abstract fenomeen als cultuur en identiteit worden concrete artikelen gemaakt om winst mee te behalen (cf. Shepherd 2002; Sylvain 2005 in: Inda & Rosaldo 2008: 403-433). Socioloog Sylvain (die onderzoek deed naar instrumentalistisch gebruik van Kalahari-identiteit in Afrika) noemt dit ook wel strategisch essentialisme omdat een vaststaande cultuur en haar identiteit gebruikt worden voor een bepaald doeleinde. In de literatuur worden media als middel voor commodificatie van cultuur en identiteit veelal vergeten. Ik voeg me bij media-antropoloog Peterson (2003) die inziet dat mediavormen wel degelijk kunnen leiden tot commodificatie van cultuur en identiteit. In Volendam is dit zeker het geval; de Volendamse cultuur, muziek en personen worden in hoge mate gecommificeerd om er zo geld mee te verdienen in toerisme en media. Toeristen kunnen ‘het authentieke Volendam’ ervaren waar men klederdracht draagt en leeft van de visserij. Mediaproducten, zoals *De Palingsoap* en de soap rondom zanger Jan Smit, weerspiegelen Volendam als de plek waar het oude, gezellige Nederland nog te vinden is waar men nog elke dag Hollandse pot eet en moeder op maandag de was doet. Er is in beide gevallen sprake van *staged authenticity*, omdat er een reproductie wordt gemaakt van culturele tradities (Chhabra et. al. 2003; Cohen 2002). Het traditionele karakter van Volendam wordt hiermee in stand gehouden. Mijn informanten vertellen in deze thesis hoe

waarheidsgetrouw deze beelden volgens hen zijn, maar ook hoe zij de beelden inzetten om er zelf beter van te worden.

1.3 *Belonging* & antropologisch veldwerk

Logboek vrijdag 26 maart: “Het is toch eigenlijk heel raar dat ik heimelijk de bussen nakijk waarop Amsterdam CS staat? Dat ik stikjaloers ben op de mensen die daar heen gaan terwijl ik hier op het dorp antropoloogje speel? Vorige week vrijdag stond ik samen met een Volendamse man te wachten op de bus naar Amsterdam. Hij was in gedachten al bezig met de terugreis en vroeg me hoe laat de bus terug naar Volendam ging. Ik dacht totaal het tegenovergestelde; ik vergat Volendam op het moment dat ik die bus instapte tot het moment dat ik weer op Amsterdam CS stond voor de terugreis...”

Ontheemde gevoelens overvallen me wel vaker tijdens de vier maanden veldwerk in Volendam. Hier op de zolder van mijn gastfamilie De Groot vraag ik me meermaals af waarom ik hieraan ben begonnen. Veldwerk in Nederland is nou eenmaal niet zo makkelijk; het is agendaveldwerk. En dan dit weer: vanochtend stapte ik op de fiets, het regende voor de verandering weer eens. Ik rilde van de kou. Tijdens een rit van hooguit tien minuten werd ik weer vaak bekeken met die vragende en nieuwsgierige ogen; *van wie bin jij ‘r ien?* Door dit onderzoek ben ik ook veel bezig met mijn eigen identiteit, die met de dag meer fluide wordt. Nog nooit ben ik me zo bewust geweest van mijn bruine teint als hier in het blanke Volendam. En met de dag word ik nog meer Limburgse dan ik al was; de provincie waar mensen niet zo afstandelijk zijn. En ook Utrecht begint nu deel te worden van mijn *self*. Wat een ironie... Voor de master *Multiculturalisme* begeef ik me in een totaal a-multiculturele setting... Wat doe ik hier?

Ook al stroomden de data binnen, het ultieme veldwerkgevoel miste. Ik hield mij voor dat veldwerk niet per definitie hoeft te mislukken door een gebrek aan *belonging* en probeerde Volendam van binnenuit te leren kennen en mensen te ontmoeten. Via mijn gastgezin kwam ik bij het Volendams Opera Koor⁵ en sprak ik met de alten om mij heen tijdens de pauzes. Ik bezocht de Dijk en haar cafés en souvenirwinkels en de VVV waar ik toeristen observeerde en medewerkers sprak. Ik hielp mee op kinder- en bejaardensociëteiten en kreeg veel mee van de Volendamse tamtam.

De verhalen die in deze scriptie verteld en gekoppeld worden aan theorieën geven geen volledig beeld van Volendam omdat ik niet alle inwoners aan het woord laat. Wel ben ik ervan overtuigd dat ik, door de antropologische methoden te hanteren en mezelf als onderzoeksinstrument gebruik, een goede impressie geef van het dorp. Mijn eigen bagage,

⁵ Zie bijlage II voor een foto van het Volendams Opera Koor tijdens hun optreden in de Grote Kerk.

mijn bruine teint, heeft een extra dimensie gegeven aan het onderzoek in een overwegend ‘blank’ dorp. Zonder mijn huidskleur en mijn langdurige verblijf in het dorp had ik niet de rijke empirische data over buitenstaanders verzameld die ik nu heb. Het onderzoek is een combinatie van interviews, observaties maar ook eigen ervaringen. De meerwaarde van antropologie is mijns inziens dan ook dat de antropoloog ter plaatse is en werkelijk deelneemt aan het dorpse leven en het van binnenuit leert kennen. Vooral de momenten dat onderzoek zich spontaan voordoet terwijl dat niet verwacht wordt, zijn de meest vruchtbare. Voorgaande onderzoeken in Volendam misten deze *emic-look* en hebben daardoor wellicht een gekleurd beeld geschetst. Tot slot is antropologie in mijn ogen een waardevolle methode doordat het voor een groot deel gebaseerd is op vertrouwen. De relatie die ik met Anja had is hier een illustratie van.

Anja en ik zien elkaar voor het eerst bij mijn eerste bezoek aan het Volendams Opera Koor. Ze kijkt me wat wantrouwend aan als ik vertel wat ik hier doe. Tijdens gesprekken met andere leden, houdt zij zich dan ook afzijdig, al denk ik zeker te weten dat meeluistert. De week daarna zie ik haar op de bejaardensoos waar ik help met diverse activiteiten. Elke keer als ik haar zie, lijkt ze me meer te accepteren. Uiteindelijk vind ik mezelf terug bij haar thuis op de bank met een kopje thee, een koekje en mijn notitieboekje. De antropoloog is binnen!

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk één heeft u een introductie kunnen lezen op het onderzoek, mijn eigen ervaringen en de theorieën die in deze thesis gehanteerd worden. Alvorens te beginnen met de empirische hoofdstukken, volgt eerst het historisch intermezzo met achtergrondinformatie over Volendam. De drie essentialiseringstypen, te weten *emic-*, media- en toerisme-essentialisering, worden in aparte hoofdstukken beschreven waarin dieper wordt ingegaan op de gevolgen van en de reacties op de essentialisering.

Hoofdstuk twee en drie gaan over de essentialisering van binnenuit de gemeenschap waar de *emic* Volendammer maatstaf beschreven wordt. Hoofdstuk twee beschrijft de inhoud van de culturele gemeenschapsidentiteit van inwoners van Volendam en duidelijk wordt welke *markers of sameness* er in het dorp bestaan. Er worden verschillende voorbeelden van informanten aangehaald om te laten zien hoe er omgegaan wordt met de Volendammer maatstaf. De gevolgen van deze essentialisering binnen het dorp worden duidelijk, evenals de reacties die deze maatstaf ontketent. Hoofdstuk drie behandelt de wijzen waarop er met *the significant other* omgegaan wordt binnen het dorp en wat er van hen verwacht wordt. Is het

feit dat Nederland steeds multicultureler wordt een reden voor inwoners van Volendam om zich open te stellen voor hybridisering of wordt er vanuit een culturele angst gekozen voor een bescherming van het eigene?

Hoofdstuk vier spits zich toe op de essentialisering van buitenaf, namelijk de mediabeelden. Net zoals in het eerste empirische hoofdstuk wordt nagegaan welke reacties deze essentialisering ontlokt bij inwoners in Volendam. Ondervindt een inwoner van Volendam last van het stigma ‘Volendammer’ en de daarbij behorende stereotypen? Wie heeft de representatiemacht in handen en hoe worden de beelden vormgegeven? Duidelijk wordt dat het dorp niet alleen negatieve symbolische ervaringen heeft met de mediabeelden, maar dat de beelden ook op een instrumentalistische wijze gebruikt worden.

Hoofdstuk vijf omvat de toerisme-essentialisering. Dit hoofdstuk geeft een beschrijving van hoe commodificatie en *staged authenticity* aan de orde van de dag zijn in Volendam; winkels, de boot naar Marken, rondleidingen door het dorp, het Doolhof, de fotowinkels enzovoorts. Daarnaast komen ook de meningen van inwoners over het toerisme in hun dorp aan bod.

Hoofdstuk zes rondt mijn scriptie af door de belangrijkste conclusies op een rij te zetten en verbanden te leggen tussen de verschillende essentialiseringstypen. Tevens wordt er een aanbeveling gedaan voor nader onderzoek.

Historisch intermezzo

'k Vaar naar Volendam,
't dorpje Volendam,
waar de palingsound eens werd geboren.
Vissersdorpje, bij jou wil ik horen,
bij jouw huisjes, de kerk en de dijk.

Oh mijn Volendam, mijn mooi Volendam,
'k zie jouw lichtjes die stralen van verre,
in de nacht, onder een hemel vol sterren,
bij 't geruis van de wind en de zee.

Jan Smit – Mijn dorp aan de zee

De verbondenheid van inwoners met hun dorp Volendam is, zoals Jan Smit bezingt, erg groot. Ook al hekelen veel inwoners het essentialiseren van hun gemeenschap zowel van binnenuit als van buitenaf, ze blijven van hun thuisbasis houden en de meesten zouden er niet weg willen.

Volendam is een Noord-Hollands dorp gelegen aan het Markermeer en ligt circa twintig kilometer ten noorden van Amsterdam. Tot 1357 was de plek, waar nu het dorp ligt, een rivier. Door het dichtmaken van deze rivier, kon het toenmalige ‘Vollendam’ ontstaan (Gemeente Edam-Volendam z.j.). Het dorp is sinds 1975 onderdeel van de gemeente Edam-Volendam en telde eind 2008 21.132 inwoners (Gemeente Edam-Volendam z.j.). Vanwege de vele overstromingen werd in 1932 een dijk aangelegd die tegenwoordig dient als een plek om vrije tijd door te brengen. Deze dijk is het gebied dat de meeste aandacht krijgt in het dorp. Inwoners ontmoeten elkaar om er de nieuwste roddels door te nemen, terwijl ze zich vergapen aan de hordes toeristen die zich over de Dijk haasten om zoveel mogelijk molentjes in zo weinig mogelijk tijd te kopen.

De Volendamse gemeenschap is overwegend rooms-katholiek en vormt daarmee een uitzondering in een protestantse regio. Hierin ligt volgens Van Rekom & Go (2006) de oorzaak voor het gemeenschapsgevoel dat ook heden ten dage nog bestaat. Volendam moest zien te overleven in een protestantse en Nederlands-hervormde omgeving. Door dit religieuze verschil ontwikkelde de Volendamse gemeenschap een collectief gevoel van onrechtvaardigheid. Voor de twintigste eeuw stond Volendam onder Edam wat betreft grootte

en macht (Koning & Koning 2002: 43-45). Veel van mijn informanten zeggen dat hier de oorsprong ligt van het speciale dat Volendam nog altijd heeft; het grote gemeenschapsgevoel, de culturele identiteit, het harde werken en het doorzetten. Kees, lid van het bestuur van FC Volendam, leraar op de middelbare school Don Bosco College en Volendammer in hart en nieren. Wanneer ik hem spreek op zijn zolderkamer weet hij me veel te vertellen over de geschiedenis.

“De hoge piefen kwamen uit Edam, terwijl in Volendam het klootjesvolk en de boerenjongens woonden. Eind negentiende eeuw wees Edam het verzoek van Volendam, om een eigen katholieke kerk te bouwen, af. Inwoners van Volendam moesten meebetalen aan de kerk in Edam. Ze sloegen de handen ineen voor hun eigen kerk die in 1860 gebouwd werd met geld uit de gemeenschap. De kommenstrijd is toen ontstaan; Edam wilde zijn macht behouden en Volendam wilde meer macht krijgen. Inwoners van Volendam zijn er nog altijd trots op dat Volendam zich onder het juk van Edam heeft weten los te weken. De verbondenheid van de gemeenschap is in de 19e eeuw ontstaan en is nog altijd sterk..” – Kees

Cor spreek ik voor het eerst wanneer ik de Gemeente Edam-Volendam bel ter oriëntatie op mijn onderzoek. Cor is persvoorlichter van Gemeente Edam-Volendam en reageert meteen enthousiast. Eenmaal in Volendam is hij één van de eersten die ik spreek. Cor is trots Volendammer, weet veel van de Volendamse geschiedenis af en verwijst naar de mentaliteit die veel inwoners generatie op generatie meegekregen hebben.

“Vanuit het minderwaardigheidsgevoel en het idee dat Edam niks om hen gaf, kregen onze voorouders iets over zich heen van ‘wij gaan het zelf regelen’. Die mentaliteit is aan de volgende generaties doorgegeven. We willen nooit afhankelijk zijn van iemand en nemen het heft dus in eigen handen. En die mentaliteit bestaat nog altijd; zolang je het wilt kun je het ook. Ons is altijd met de paplepel ingegoten: ‘kan niet’ ligt op het kerkhof.” – Cor

De mentaliteit van hard werken en doorzetten, waar Cor aan refereert, is niet alleen ontstaan vanwege het religieuze verschil. Het vissersverleden van Volendam heeft hier ook aan bijgedragen. Oorspronkelijk was Volendam een vissersdorp met een grote vloot aan botters, Volendamse vissersboten. Elke familie had wel een paar vissers in hun midden waardoor de hele familie gewend was aan hard werken. De ruwe zee en het zware werk op de botter, heeft de Volendamse inwoners gemaakt tot wie ze nu zijn; harde werkers met doorzettingsvermogen. Deze mentaliteit bestaat nog steeds, ook al is de visvangst op het Marker- en IJsselmeer tegenwoordig aanzienlijk afgenomen door de daling van de visstand en

de opgelegde visquota door de regering (De Palingsoap 27-11-2009; Van Rekom & Go 2006: 773). Het vissersverleden heeft ook bijgedragen aan de verbondenheid met het dorp en de visserij. Dit is ook het geval bij Betsie.

De eerste maandagavond op de repetitie van het Volendams Opera Koor word ik door elk lid dat binnenkomt toegeknipt. Veel mensen informeren meteen bij Gretha, mijn gastmoeder, wie ik ben. Betsie valt me meteen op wanneer zij binnenstapt; ze heeft pretoogjes en lijkt veel zin te hebben in de repetitie. Een paar weken later, bij de bejaardensociëteit van het Club- en Buurthuiswerk, stelt Betsie zich aan mij voor. Al gauw merk ik dat Betsie een trotse inwonster van Volendam is, die veel van het rijke verleden van haar dorp afweet en zeer correct het dialect wilt spreken. Daarnaast is ze actief in het verenigingsleven. Op een avond stopt ze een cd bij mijn gastgezin in de brievenbus waarop een uitgebreid radio-interview staat met haar familie 'De Kompik' over de visserij, Volendam en de gemeenschap. Op deze cd hoor ik Betsie vertellen hoe jammer ze het vindt dat het dialect verloedert, een mening die ze later vaak met mij bespreekt. Ze is erg trots dat zij een Volendamse is en zou haar dorp voor geen miljoen willen verlaten.

Wanneer ik Betsie tref tijdens het Pieperrace weekend, staat ze vol genot naar de oude boten in de haven te kijken.

“Prachtig om te zien! Ik zou hier de hele dag kunnen staan. Mijn vader was visser en daardoor vind ik boten geweldig. Ik vind dat te weinig Volendammers boten nog mooi vinden, terwijl we allemaal afstammen van vissers! Veel van hen zijn tegenwoordig zelfs te skril⁶ om te varen. Maar wie ben ik om dat te zeggen? Mijn man is ook visser, dus ik ben het echt gewend. Hij voer op de Noordzee en ook al was het handiger geweest om in IJmuiden te wonen, ik wilde nooit weg uit mijn Volendam. Dit blijft mijn thuis.” – Betsie

Ondanks dat het vissersverleden steeds meer vergeten worden, zijn er nog steeds plekken waar de visserij leeft.

Jan Smit-Bokkum is een palingroker met zijn eigen rokerij en restaurant; een echt familiebedrijf met een lange geschiedenis. Door de combinatie die Jan heeft gemaakt (rondleidingen door de rokerij, eetgelegenheid en het Palingsoundmuseum), is zijn paviljoen een veelbezochte plek in Volendam. Wanneer ik hem ontmoet voor de aanvang van de rondleiding, vertelt hij gepassioneerd over zijn vak en stelt dat hij één van de beste is omdat hij gek is op paling. Hij eet elke ochtend vijf palingen 'zo van het graatje'. In het restaurant hangen prachtige zwart-wit foto's van de vissersfamilie Loege, de enige familie die nu nog veel op het IJsselmeer is met de botter VD64.

⁶ Betsie gebruikt in haar Nederlands vaak Volendamse woorden. In deze zin betekent *skril*, bang zijn.

Door de gemeenschappelijke religieuze- en vissersgeschiedenis is Volendam een gemeenschap geworden met een eigen identiteit en een sterke verbondenheid onder haar inwoners. Het dorp kent een hoog aantal vrijwilligersorganisaties en -activiteiten en heeft de grootste EHBO vereniging van Nederland. Via de manager van verenigingshuis De Jozef ontmoet ik Ineke. Deze vrouw is een voorbeeld van een persoon die midden in het vrijwilligersleven staat. Naast haar werk als doktersassistente besteedt ze heel wat uren aan de EHBO vereniging. Voor elkaar klaarstaan is een waarde die in Volendam hoog in het vaandel staat. Dit ervaart Olga, die oorspronkelijk uit Edam komt, ook.

Tijdens mijn voorbereiding op het onderzoek, bel ik de VVV van Volendam voor huisvesting. Olga reageert heel enthousiast en zet zich volledig in om onderdak voor mij te vinden. Dit karakteriseert haar. Voor de VVV werkt ze heel hard en behandelt ze elke toerist telkens met dezelfde toegewijde aandacht en zorgvuldigheid. Tijdens haar werkuren bezoek ik haar en praten we over het toerisme, dorpsnieuwtjes en de Volendamse cultuur.

Olga ziet de bereidheid om te helpen en de reciprociteit overal om zich heen, iets wat in Edam veel minder is. Zelf heeft ze deze bereidheid tot helpen duidelijk overgenomen.

“Wanneer mensen een nieuw huis hebben gekocht, hebben ze altijd wel een vriend of familielid die in de bouw zit. Sowieso heb je hier in Volendam erg veel bouwvakkers. Zij werken na hun werk vaak nog bij familie of vrienden, ‘klussies doen’ noemen ze dat. Meestal willen ze er niks voor hebben, want ze weten dat degene die ze helpen ook weer voor hen klaar zal staan als ze iets nodig hebben.” – Olga

De hechtheid en bereidheid tot meehelpen werd ook zichtbaar tijdens de Nieuwjaarsramp in 2001. In de nieuwjaarsnacht van 2000 op 2001 brak er brand uit in café De Hemel terwijl er in de kroeg veel jongeren aanwezig waren. Veertien jongeren overleefden hun verwondingen niet en ongeveer 260 mensen liepen ernstige brandwonden op (Stichting Slachtoffers Nieuwjaarsbrand Volendam z.j.). De ramp heeft een lange nasleep (gehad) voor het dorp. Elke familie heeft wel een zoon, nicht of kennis die tijdens de brand gewond is geraakt of deze niet overleefd heeft. Nog altijd ligt het onderwerp gevoelig. De ramp heeft de verbondenheid tussen inwoners, met name onder jongeren, groter gemaakt dan deze al was. De bereidheid tot helpen onder de inwoners bleek tijdens en na de ramp erg groot. Al snel ontstond er een supportproject voor slachtoffers en nabestaanden. De slachtoffers die de ramp hebben overleefd worden door inwoners geprezen om hun vechtlust omdat bijna alle slachtoffers hun studie afgemaakt hebben en een goede baan hebben gekregen (Commissie

Onderzoek Cafébrand Nieuwjaarsnacht 2001; Klein Beernink 2006). Deze bereidheid tot helpen blijkt ook bij inzamelingsacties voor goede doelen. Via Betsie ontmoet ik Thijs. Hij is tenor in het Volendams Opera Koor en deelt tijdens de pauze zijn visie op het dorp met mij.

“Als men weet dat de buurman vijftig euro geeft, wil men net een beetje meer geven. Volendam is materialistisch geworden omdat we vroeger geen rooie cent hadden; alles ging naar Edam toe en in de jaren dertig was er crisis. Daarna wilde men laten zien wat ze hadden en dat moest dan ook meteen het beste van het beste zijn. ‘Wil mijn vrouw een erker, dan krijgt ze een erker’ is nu het motto.” – Thijs

Men hoeft maar door het dorp te lopen en het valt meteen op hoe schoon en mooi de huizen er van buiten uitzien. Dit materialisme maakt een groot deel uit van de Volendammer maatstaf waardoor er een sociale druk gevoeld wordt door inwoners om mee te gaan met trends.

Hoofdstuk 2

Volendammer maatstaf & identiteit

“It must be stressed that the rigidity and boundedness of ethnic groups is much less clear on the ground than commonly assumed. It becomes clear that one should not enter an ethnically complex situation, which may seem clear-cut enough from afar, with the prior assumption that all members of a category are culturally similar, relate in the same way to their ethnic label, and allow ethnicity to be the overriding concern in their lives. In this there is very considerable variation.” (Eriksen 1993: 76-77)

In dit eerste empirische hoofdstuk wordt een beschrijving gegeven van de *cultural stuff* van de Volendamse gemeenschap zoals mijn informanten deze beschrijven. Deze culturele inhoud vindt zijn weerslag in de zogenoemde Volendammer maatstaf oftewel het algemeen heersende beeld van hoe een inwoner van Volendam zou moeten zijn. De culturele inhoud van de Volendamse gemeenschap wordt opgesplitst in een aantal facetten. Hierbij moet men, in lijn met de bovengeciteerde stelling van Eriksen, blijven onthouden dat er variatie bestaat en er meerdere visies bestaan op etniciteit of culturele gemeenschapsidentiteiten - in dit geval - in Volendam. De Volendammer maatstaf kan gezien worden als een utopie waar steeds minder mensen aan willen voldoen, al blijft dat (gezien de sociale druk en controle erop) moeilijk. Het blijft voor velen verleidelijk én veilig om ‘het gangbare’ te volgen. Dit gangbare, de culturele inhoud, wordt in dit hoofdstuk gedefinieerd. Ik wil laten zien op welke peilers de Volendamse gemeenschap steunt en wat hen het gevoel geeft bij elkaar te horen. Daarbij laat ik zien hoe de Volendammer maatstaf voor de één waardevol is, terwijl het voor de ander een beknelling is van zijn of haar identiteit.

2.1 Volendam als gemeenschap

In deze thesis schaar ik Volendam onder gemeenschappen. Wat is een gemeenschap in de antropologische zin van het woord?⁷ In het verkennende onderzoek naar gesloten gemeenschappen in Nederland, genaamd *Closed Communities* (2005), worden gemeenschappen omschreven als stelsels van sociale relaties waarin mensen zich thuisvoelen (Van Dam e.a. 2005). Ze identificeren zich met de gemeenschap en creëren daarbinnen een *self* (cf. Van Dam e.a. 2005: 19; Misra & Preston eds. 1978). Het onderzoek van Van Dam e.a. heeft gesloten gemeenschappen centraal gesteld. Gesloten gemeenschappen kunnen

⁷ Tönnies gebruikte als eerste het woord *gemeinschaft* om daarmee een gemeenschap te duiden die bijeengehouden wordt door hechte sociale relaties zoals verwantschapsrelaties en vriendschapsrelaties. Een gezamenlijke identiteit is kenmerkend voor de gemeenschap *an sich*.

gezien worden als families waarvan de leden familiegelekenissen vertonen. Bepaalde ideeën of personen kunnen geen toegang krijgen tot deze gemeenschappen omdat deze niet als één van hen beschouwd worden (Blok 1977 in Van Dam e.a. 2005: 17-19). In dit postmoderne tijdperk reageert men door het vormen van een gemeenschap op de toenemende mondialisering waarin *flows* van mensen, informatie en cultuur zich met steeds hogere snelheid over de wereld verplaatsen en identiteiten ondermijnd kunnen worden door de veelzijdigheid op het mondiale niveau (cf. Delanty 2003: 163-164 in Van Dam 2005: 43; Ina & Rosaldo 2008; Raven 2008). Volendam kan mijns inziens getypeerd worden als een semi-gesloten gemeenschap. Het dorp heeft in de loop der tijd enerzijds haar eigen wereldbeelden, tradities, normen en waarden ontwikkeld maar is anderzijds niet geheel gesloten voor (inter-)nationale normen, wereldbeelden en trends. Mensen van buiten de groep kunnen toegang krijgen tot het dorp, al zal de aanpassing aan en de opname in de gemeenschap wel vanuit henzelf moeten komen, zoals naar voren komt in hoofdstuk drie. Antropologen Amit & Rapport (2002: 42-64) schrijven in hun boek over gemeenschappen over het probleem met deze sociale netwerken. Doorgaans stelt men dat individuen tot gemeenschappen behoren en dat zij aldaar hun interactieve omgeving vinden waarin het individu zijn of haar identiteit en gevoel van *self* vormt. Het probleem is volgens Amit & Rapport dat dit niet altijd het geval is. Sociale netwerken van individuen blijken meermaals over de grenzen van de gemeenschap heen te gaan. Hierdoor kunnen gemeenschappen leiden tot opsluiting van *the self*, omdat een persoon zich niet (geheel) identificeert met de culturele inhoud maar door sociale druk en controle gedwongen wordt 'het gangbare' te volgen. *The self* raakt als het ware bekneld (Amit & Rapport 2002; Misra & Preston eds. 1978).

2.2 De familiegelekenissen van de Volendamse gemeenschap

Gesteld is dat gemeenschappen familiegelekenissen vertonen, hoe kunnen deze omschreven en gedefinieerd worden? Barth stelt in zijn baanbrekende publicatie *Ethnic Groups and Boundaries* (1969) dat er juist niet naar de culturele inhoud van een groep gekeken moet worden om een groep te herkennen. Hij stelt dat er beter op relationele wijze, in plaats van op essentialistische wijze, gekeken kan worden naar verschillen tussen groepen die pas zichtbaar worden tijdens het contact tussen deze groepen. Volgens Barth bestaan er *notions of groupness* die grenzen tussen groepen creëren (Vermeulen & Govers 1997: 7) In mijn ogen is deze visie van Barth niet afdoende en formuleer ik een aanvulling op zijn visie. Om het verschil tussen groepen te duiden, moet er volgens mij toch gekeken worden naar de culturele

inhoud oftewel de familiegelekenissen; wat houden de *notions of groupness* daadwerkelijk in? Als aanvulling op het huidige discours, combineer ik essentialisme, relationisme en constructionisme; *the best of three worlds*. De familiegelekenissen van gemeenschappen, zijn in mijn opinie enkel en alleen te duiden in essentialisme; de *notions of groupness* moeten gedefinieerd worden in termen zoals de gemeenschap dat zelf ook doet. Hierbij ben ik in navolging van antropologe Wikan van mening dat het essentialisme voort blijft bestaan *in the streets* (Wikan 1999). Mijns inziens is aan antropologen de taak om deze, zij het essentialistische, sociale werkelijkheid weer te geven in termen die de gemeenschap zelf hanteert. In dit stuk ga ik dus mee met de essentialistische weergave van de culturele gemeenschapsidentiteit zoals beschreven door leden zelf. Maar ook ik ben een kind van mijn tijd en trap niet in de valkuil van het essentialisme. Ik blijf me ervan bewust dat er variatie binnen gemeenschappen kan bestaan en dat personen nooit gedoemd zijn tot één vaststaande en primordiale identiteit (cf. Amit & Rapport 2002; Eriksen 1993; Neyens 2001; Ghorashi 2002). Identiteiten zijn altijd contextueel en fluïde en men kan een eigen weg kiezen. In deze schaar ik mij achter het argument van Amit & Rapport (2002) dat in de vorige paragraaf uiteengezet is. Het verhaal van Yoni, dat later volgt, is hier een voorbeeld van. Toch blijven velen vrijwillig ‘het gangbare’ volgen omdat de familiegelekenissen hun identiteit omvat maar ook omdat het verleidelijk en veilig is om met de stroom mee te blijven gaan. De *markers of sameness* die de gemeenschap verbinden, worden duidelijk door middel van *social closure*; grenzen trekken tussen het bekende en het vreemde (cf. Barth 1969, Eriksen 1993, Wimmer 2002). Hierbij hoeft *social closure* niet enkel buitenstaanders te betreffen, maar ook ‘andersdenkenden’ die van oorsprong Volendams zijn, kunnen aan *social closure* onderworpen worden. De familiegelekenissen die in de *emic*-essentialisering of Volendammer maatstaf naar voren komen heb ik gebaseerd op de kenmerken die mijn informanten als meest typerend hebben aangewezen. Ik schaar mij achter Blok (1977 in Van Dam e.a. 2005) en stel dat Volendam, op basis van de ondergenoemde kenmerken, voldoet aan de benaming gemeenschap.

Volendammer maatstaf: geschiedenis & chauvinisme

Vooraanstaand wetenschapper Anderson (1983) gaat in zijn werk *Imagined Communities* na waarom groepen zich zo verbonden kunnen voelen met hun natie of etnische groep dat ze zelfs bereid zijn ervoor te sterven. Hij stelt dat een gezamenlijke historie, een groep, natie of gemeenschap dichter bijeen brengt.

The nation's biography snatches, against the going mortality rate, exemplary suicides, poignant martyrdoms, assassinations executions, wars and holocausts. But, to serve the narrative purpose, these violent deaths must be remembered/forgotten as 'our own.' (Anderson 1983: 206)

Het koesteren van geschiedenis wordt gedaan door instituties als musea die de geschiedenis op een hoger voetstuk plaatsen zodat mensen er tegenop kijken (ibid: 178-185). Het Volendams Museum fungeert als een dergelijke institutie. Zij koesteren het bloeiende vissersverleden van Volendam en de heldendaden die Volendammers hebben verricht. Inwoners van Volendam bezoeken het museum weinig, maar er is wel financiële steun vanuit de gemeenschap. Men waardeert de geschiedenis en de tentoonstelling daarvan. Dit blijkt uit de populariteit van het jaarboek dat verspreid wordt onder vrienden van het museum⁸. Betsie is in het intermezzo reeds voorgesteld als een Volendamse in hart en nieren.

“Ik ben berucht in het fanatiek zijn over mijn dorp. Ik verzamel alle boeken over Volendam en die lees ik dan van voor tot achter. Het nieuwe boek van het museum dat over de wereldoorlog gaat, lees ik helemaal uit. Dat vind ik zo schitterend, zeker als er familie van me in staat.” – Betsie

Eigenlijk zijn al mijn informanten, van jong tot oud, goed op de hoogte wat betreft het verleden van Volendam. Met name het rijke vissersverleden en de rijkdom die Volendam kende voor de crisis van de jaren dertig, zijn verhalen die men mij vaak vertelt. Zoals gezegd stelt Anderson dat gemeenschappen negatieve aspecten van de historie liever vergeten (Anderson 1983: 187-206). Dat Volendam ook pure armoede heeft gekend werd mij dan ook stukken minder stralend verteld.

Volendammer maatstaf: klederdracht & chauvinisme

Meermaals gaven inwoners aan dat de Volendamse klederdracht een belangrijk aspect van de culturele inhoud van het dorp is. In mijn totale veldwerkperiode heb ik slechts drie keer de dracht in het openbare leven gezien. De andere keren waren ter gelegenheid van festiviteiten of commercie. De klederdracht verdwijnt uit het straatbeeld, iets wat toeristische instellingen betreuren. Wederom stelt Betsie, conservator van de Volendamse cultuur, dat het zonde is dat mensen de dracht niet meer vaak dragen.

⁸ Het jaarboek dat het Volendams Museum jaarlijks uitbrengt heeft altijd een bepaald thema zoals oorlogen, Volendamse muziek of strenge winters van vroeger. Deze jaarboeken staan vol oude foto's en verhalen, waardoor het een lust is voor de ogen van inwoners, met name voor de ouderen (Het Volendams Museum, z.j.).

“Ik heb tot mijn 26^e in dracht gelopen. Alleen in de zomer ging ik in burger, want dan was het te warm. Op een gegeven moment zei mijn man: “Bets, je loopt in de gaten, doe die dracht uit.” Hij wou niet dat ik ‘die aparte’ zou worden die altijd in dracht liep. Ik werkte in Amsterdam in de schoonmaak en dan ging ik in de winter gewoon in dracht, dan viel je wel op, maar dat was nou eenmaal mijn cultuur. Maar zelfs in Volendam liep ik op een gegeven moment in de gaten, dan hoorde ik: “wanneer trek jij nou eens je pakkie uit, ‘t is ouderwets hoor”. Ik vind het gewoon comfortabel en makkelijk. Je hoeft nooit na te denken voor je kast. Als ik met het Volendams Opera Koor optreedt in vol ornaat, dan ben ik in mijn element. Ik ben nu 66, mocht ik komen te overlijden dan wil ik opgebaard worden in dracht. Ik vind het gewoon hele mooie spullen. Ik ben er zo mee verbonden, ik ben wat traditioneler ingesteld. Het verwatert. Ik droeg de dracht elke dag met plezier. Het is jammer dat het nu in de kast hangt.” – Betsie

Het verdwijnen van lokale tradities en culturen is een veelvoorkomend thema in het huidige tijdperk van hypermondialisering waarin verondersteld wordt dat één mondiale cultuur lokaliteiten zal overheersen en weg zal vagen (cf. Inda & Rosaldo 2008; Raven 2008). Ondanks dat Betsie vanwege sociale druk haar klederdracht naast zich neer heeft gelegd, houdt ze haar lokale tradities levend. Het is dus niet het eenrichtingsverkeer zoals veel mondialiseringdebatten voorstellen, namelijk dat een mondiale cultuur lokaliteiten zal doen vervagen. In deze schaar ik mij achter Tsing die stelt dat er ook *agency* vanuit de lokaliteiten zelf gaat (Tsing 2000 in Inda & Rosaldo 2008: 66-98). Dit zal ook blijken in het hoofdstuk over toerisme dat laat zien dat de Volendamse cultuur de hele wereld overgaat en niet overrompeld wordt door een voorgestelde mondiale eenheidsworst.

Volendammer maatstaf: een encyclopedie aan bijnamen

Ondanks aanhoudende druk van modernisering houdt men in Volendam vast aan bepaalde lokale tradities en gedragingen. De Volendamse gemeenschap zou absoluut een familie kunnen zijn met familiegelekenissen die terug te zien zijn in de lokale tradities (cf. Blok 1977 in Van Dam e.a. 2005: 17-19). Het is generaliserend om te zeggen dat iedereen in het dorp familie van elkaar is, maar feit blijft dat er veel dezelfde achternamen bestaan. Keizer, Schilder, Tol, Kwakman, Veerman, Smit, Bond, Kes, Kras, Zwarthoed en Molenaar zijn de meest voorkomende achternamen in Volendam (Bootsman 1994). Het aantal achternamen in het dorp is dus klein gebleven⁹. In combinatie met de gewoonte voornamen van voorouders

⁹ De verhalen gaan de ronde dat Volendam oorspronkelijk afstamt van mensen uit Schokland (een dorp in de Noordoostpolder dat voor 1932 een eilandje was) die naar Volendam waren geëvacueerd in verband met het kleiner worden van het eiland (Koning & Koning 2002). Bepaalde achternamen zoals Kwakman zijn dan ook

over te nemen, is het altijd gissen wie er bedoeld wordt. Hierdoor is een systeem ontstaan van bijnamen die elke familie indeelt en het dorp overzichtelijk maakt. Bij de overlijdensadvertenties in het plaatselijke krantje Nieuw-Volendam staat de bijnaam vaak vermeld evenals op grafstenen op de Volendamse begraafplaats. Voor buitenstaanders is het systeem moeilijk te leren, maar *insiders* leren op natuurlijke wijze alle bijnamen en kunnen middels de bijnaam een persoon plaatsen binnen de gemeenschap¹⁰. Ineke, de actieve EHBO-vrijwilligster, vertelt over haar bijnaam.

“Mijn familie heeft vreemd genoeg geen bijnaam, maar toen ik trouwde met Jan, werd ook ik ‘die van Gokker’. Die naam is ontstaan omdat de opa van Jan graag een gokje waagde. Bijnamen kunnen snel ontstaan. Zo is er met Koninginnedag een dronken jongen van zestien jaar een nauwe steeg ingelopen. Hij raakte er bekneld en er moesten ambulances en brandweerwagens aan te pas komen. Nu weten we al na zes dagen wie die jongen is, dat hij 2,8% promillage had en dat hij de bijnaam Stegenkruiper heeft gekregen!”
– Ineke

Volendammer maatstaf: het Volendams dialect

Volendam wordt gekenmerkt als een gemeenschap met een eigen identiteit door het spreken van het Volendams dialect¹¹. Tijdens mijn veldwerk heb ik gemerkt dat het dialect nog altijd een grote rol speelt in het dagelijks leven aangezien ik het luide taaltje met de schelle klanken overal hoorde. Voor mij als buitenstaander is de taal redelijk goed te volgen wanneer het dialect gemengd wordt met Nederlandse woorden. Wanneer dat niet het geval is, hoor ik echter enkel klanken en tonen. Betsie probeert altijd zeer correct Volendams te praten. In haar betoog vóór het dialect klaagt ze dat jonge ouders hun kinderen het Volendams dialect niet meer aanleren.

typisch Schoklandse namen. Door de geslotenheid van de gemeenschap en het blijven trouwen binnen het dorp is het aantal achternamen beperkt gebleven.

¹⁰ In bijlage III is een foto te zien van het bijnamenmonument dat woningbouwvereniging *De Vooruitgang* aan de Volendamse gemeenschap heeft geschonken. Op deze plakaten staat een greep uit de bijnamen van Volendam te lezen. Er komen nog altijd bijnamen bij met ieder een eigen verhaal erachter. Soms is er geen verhaal en wordt de bijnaam een verwijzing naar de stamboom, bijvoorbeeld Neel van Hein Piet (zie foto).

¹¹ Professor van Ginneken onderzocht in 1943 het dialect van Volendam en was van mening dat elk volk zijn specifieke kenmerken heeft, die ook in zijn taal terug te vinden zijn. Hij was er daarom van overtuigd dat in elk dialect resten van vroegere bewoners aanwezig moesten zijn. In Volendam zouden dit Spaanse soldaten uit het Baskenland zijn geweest. Het Volendams Museum neemt in haar jaarboek van 2007 afstand van deze bewering en stelt dat het dialect overeenkomsten heeft met de Friese taal en met het polderdialect. Dit zou met de vissers, die het hele IJsselmeer overvoeren, zijn meegekomen (Museumjaarboek 2007: 35-37). De harde klanken in het dialect en het luide praten is een overblijfsel van de visserij waar vissers tegen de wind in moesten schreeuwen en woorden afstompten tot klanken.

“Ik vind dat zo zonde! Kinderen leren het dialect niet meer op school dus moeten ouders het de kinderen thuis goed leren. Te veel mensen maken tegenwoordig zoveel fouten in het dialect, daar kan ik niet tegen. Ik leer mijn kleinkinderen het dialect en spreek consequent Volendams tegen mensen van wie ik weet dat ze het verstaan. Nederlands kan ik wel, hoor, maar ik praat het alleen tegen personen die van buiten Volendam komen.” – Betsie

Betsie ziet het als een bevrijding als ze het dialect kan praten, terwijl het voor anderen een last kan zijn omdat hun Nederlands een Volendams accent heeft. Jongeren zien het daarom als een goede verandering dat er een kentering plaatsvindt wat betreft het dialect. Zij zien het belang van Nederlands praten in omdat ze buiten het dorp gaan studeren. Toch blijft het voor veel jongeren die ik heb gesproken een gewoonte om Volendams te praten, omdat ze er mee opgegroeid zijn. Het dialect wordt van generatie op generatie doorgegeven en is al erg oud. De taal maakt deel uit van de *ancestral* cultuur (Eriksen 1993: 70-71) waar men de huidige identiteit en cultuur op baseert. Ghorashi bespreekt in haar boek aspecten die een gevoel van *home* en *belonging* creëren bij mensen (Ghorashi 2002: 150). Het spreken van een *ancestral language* is daar in mijn opinie één van. Vaak werd mij gevraagd of ik het dialect verstond. Als ik zei dat ik er niet veel moeite mee had, keek men opgelucht en zakte comfortabel achteruit; “dan blijven we lekker Volendams praten hoor!” Het dialect dient dus niet *sec* als communicatiemiddel maar heeft eveneens een symbolische waarde omdat het de verbondenheid van en het thuisgevoel met de gemeenschap weergeeft (cf. Anderson 1983; Ghorashi 2002). Het dialect trekt een grens tussen inwoners op basis van hun Volendams-zijn. Daarnaast trekt het een grens tussen ‘oorspronkelijke’ Volendammers en buitenstaanders (cf. Barth 1969; Blok 1977 in Van Dam e.a. 2005).

Volendammer maatstaf: de Volendamse tamtam

Tijdens het zaterdagse *koppie doen* van een groep Volendamse inwoners worden nieuwtjes doorgesproken. Naar aanleiding van een bericht in het Noord-Hollands Dagblad, vraagt Paula of iemand weet wie de twintigjarige rechtenstudent is die drugs dealde in Edam-Volendam. Paula werkt op het Don Bosco College en legt uit dat ze daardoor veel jongeren in het dorp kent. De groep blijft haar het antwoord schuldig. Paula baalt zichtbaar; “onze conciërge weet altijd alles en hij zei dat hij er binnen twee dagen achter zou zijn. Waarschijnlijk hoor ik het vanavond wel op de Dijk.” De dag erna kom ik Paula en haar man tegen bij Paviljoen Smit-Bokkum. “Ben je er al achter wie die student is?” “Nee! Nog steeds niet. Jan, weet jij dat?” Jan Smit-Bokkum en belt naar iemand die alles weet. “Kijk eens in die glazen bol van je! Je weet het niet?” Paula kijkt ontevreden.

In dorpen worden nieuwtjes snel doorverteld, Volendam is daar geen uitzondering op. Het is voor Paula dan ook wennen dat een anoniem nieuwsbericht ook echt anoniem blijft. Het nieuwsgierig zijn naar nieuwtjes en het roddelen is typerend voor de Volendamse gemeenschap. Wanneer een persoon iets opvallends heeft gedaan, ziek of overleden is, gaan de namen (voornaam, achternaam én bijnaam) snel ‘over het dorp heen’. In Nieuw-Volendam worden inbraken, overvallen, zieken, overledenen maar ook positieve nieuwtjes uitvoerig besproken, vaak met een foto erbij. Dit krantje dient als *imagining product* in het licht van Anderson (1983: 22-36); men verbeeldt zich bij elkaar te horen en weet dat de gemeenschap dezelfde krant leest. De gemeenschap van Volendam is strikt genomen geen *imagined community*, omdat de kans groot is dat iedereen elkaar kent. Dit is ook vaak het geval; men kent de gezichten of weet van wie iemand familie is. Volendam kan naar mijn mening deels doorgaan voor een verbeelde gemeenschap omdat de gemeenschap, zoals blijkt uit hoofdstuk drie, exclusief blijft en er een onderscheid gemaakt wordt tussen Volendammers en ‘jassen’ (Anderson 1983: 6-8; Wimmer 2002).

Jacqueline (knutselmoeder bij het Club- en Buurthuiswerk) valt mij meteen op omdat ze vurig stelt dat zij niet zo is als de rest van de gemeenschap omdat die kortzichtig is en kuddegedrag vertoont. Het roddelen en op elkaar letten kan mensen gek maken. Jacqueline trekt zich er, in tegenstelling tot Ineke, weinig van aan.

“Als er over mij gepraat wordt, prima.. Ik maak me daar niet druk om. Maar ik vind het alsnog stom, want er wordt altijd over anderen gepraat. Daarnaast wordt het erger gemaakt dan het is; als een persoon bij het begin van Volendam iets aan zijn pink heeft dan is die persoon aan het eind van Volendam, bij de grens met Edam, zijn hele hand kwijt geraakt door een vreselijk ongeluk. Dat zijn geen leuke dingen, maar toch zou ik hier nooit weg willen.” – Jacqueline

“Ik zou niet in mijn kloffie over straat gaan. Er heerst hier een cultuur van ije ût al oord?”¹² Om negen uur ‘s ochtends krijg je hier heel moeilijk iemand te pakken aan de telefoon, want dan bespreken vrouwen de nieuwtjes.” – Ineke

Zelfs mensen die oorspronkelijk uit Volendam komen, maar buiten het dorp zijn gaan wonen proberen op de hoogte te blijven van de nieuwtjes in het dorp.

¹² *Ije ût al oord?* betekent letterlijk ‘heb je het al gehoord?’. Vaak worden gesprekken, tussen vrouwen meestal, zo begonnen om te informeren naar nieuwtjes in het dorp of in de desbetreffende familie.

In café De Dijk is het, op een groep oude Volendammers na die zich tegoed doen aan borrels, een rustige maandagochtend. Het barmeisje heeft weinig te doen aangezien het weer verhindert het terras te openen. Ik spreek het barmeisje, Yoni genaamd, aan en vertel over mijn onderzoek. Ze studeert en woont in Delft, maar komt graag naar Volendam terug voor haar familie. In het eerste jaar had ze veel last van heimwee, maar nu ziet ze in dat er méér is dan Volendam en wil ze haar horizon verbreden. In Delft woont ze met twee Volendammers wat als voordeel heeft dat ze toch de nieuwtjes uit het dorp te horen krijgt tijdens het avondeten.

2.3 Volendammer maatstaf als middel voor sociale druk en controle

Mijn informanten hebben meermaals aangegeven dat de sociale druk en controle in het dorp groot is. De gemeenschap let erop of de Volendammer maatstaf voldoende nageleefd wordt. Deze maatstaf geeft het gangbare van de gemeenschap weer. Zoals gezegd signaleren antropologen Amit & Rapport (2002) hier een probleem, omdat een gemeenschap voor sommige personen met een bredere levensoriëntatie op een gevangenis kan lijken waarin er op hun gedrag gelet wordt. Wanneer zij niet door de Volendammer keuring heen komen, kan er uitsluiting op volgen. Yoni is het voorbeeld van zo een persoon; ze heeft het gevoel dat haar identiteit en *self* opgesloten zijn (Amit & Rapport 2002; Misra & Preston eds. 1978).

Die dag in het café, in maart, vroeg ik Yoni haar telefoonnummer voor een uitgebreider gesprek buiten werktijd. Pas in mei zien we elkaar op een zonovergoten terras op de Dijk. Yoni heeft duidelijk een ontwikkeling doorgemaakt. In maart gaf ze moeite te hebben met kiezen tussen Volendam en Delft, vanwege de sociale druk in haar vriendinnengroep. Ze was toen bang dat haar vriendinnen haar zouden laten vallen. In mei zie ik een sterkere Yoni; ze heeft haar keuzes gemaakt, is tegen harde muren aangelopen, maar is nu zelfverzekerder en vrijer. Dit straalt ze uit en ze vertelt vol trots over haar psychologische strijd tegen het juk van de gemeenschap.

“Ik heb de keuze gemaakt me op Delft te richten. Daar liggen mijn interesses en je kunt nou eenmaal niet op twee plaatsen tegelijk zijn, al wilde ik dat, toen ik jou sprak, wel proberen. Ik moest nadenken wat ik wou; hier verder of verder in het leven? Ik vertelde toen al dat mijn vriendinnen het waarschijnlijk niet zouden snappen als ik voor Delft zou kiezen en dat is zo gebleken. Zij zijn zo Volendams en snappen niet dat ik meer in het leven wil. Nu pas beseft ik hoe oppervlakkig mijn vriendschap met hen eigenlijk was; ze waren alleen in me geïnteresseerd als het goed met mij ging. Toen ik naar Delft ging, zag ik dat er méér was dan Volendam. Mensen staan voor elkaar open en je hoeft niet altijd te letten op wat anderen van je denken. Ik wist gewoon niet hoe ik onder de sociale druk in Volendam uit moest komen. Dat ik een keuze moest maken tussen Volendam en Delft kwam tijdens therapie naar boven. Achteraf gezien ben ik heel blij dat ik in Delft ben gaan wonen. Er bestaan twee soorten zelfvertrouwen. De eerste gaat om hoe men eruit

ziet, of iemand daar tevreden mee is. De andere gaat over het karakter, hoe wil iemand zijn. In Volendam bestaat vooral het eerste soort zelfvertrouwen. Je hebt hier één appel, dus je neemt die. Maar als je vijf appels hebt, dan kies je de lekkerste. Hier in Volendam ligt maar één appel op de fruitschaal. Daarom wordt iedereen hetzelfde in een dorp, tenminste...als je daar vatbaar voor bent. In Delft kan ik mijn vleugels uitslaan.” – Yoni

Yoni had geen zin om de veilige en enige weg te kiezen en de culturele gemeenschapsidentiteit over te nemen. Zij koos voor een meer fluïde strategie en ging haar eigen weg (cf. Barth 1969; Eriksen 1993). Dit heeft uiteindelijk tot *social closure* geleid omdat haar vriendinnen haar nu als ‘anders’ neerzetten. Yoni heeft bepaalde *markers of difference* gekregen door te breken met ‘het gangbare’ (cf. Barth 1969; Neyens 2001; Wimmer 2002). Ze heeft gekozen voor haar eigen identiteit en een eigen manier van leven. Sociale mobiliteit was voor haar de beste optie. Deze strategie vereist veel moed, daar Yoni deels uit de culturele groep gestapt is (Tajfel & Turner 1986: in Chrysochoou 2004: 132-134). Ze blijft Volendam als waardevol beschouwen vanwege haar familie en thuisgevoelens. In het licht van de studie van Van Dam e.a. (2005: 30-31) is Volendam een gesloten gemeenschap omdat er een cognitieve geslotenheid is. Men kan slechts ‘één appel’ kiezen omdat ‘de andere appels’ (wereldbeelden, politieke voorkeuren, leefstijlen) buitengesloten worden of simpelweg niet bestaan. In mijn visie dragen de essentialiseringstypen van media en toerisme bij aan de trend dat inwoners van Volendam vast blijven houden aan ‘het gangbare’. Dit verband tussen de drie essentialiseringstypen, werk ik in de slotbespiegeling uit.

Amsterdam wordt in veel opzichten gezien als de plek waar alles anders is. Hans ontmoet ik op de EHBO-vereniging van Ineke. Hij werkt op de Vrije Universiteit van Amsterdam.

“Ik zie mezelf wel als een Volendammer, ook al waren mijn ouders echte jassen. Door mijn werk en mijn familie in Amsterdam, neem ik mijn kinderen vaak mee naar de grote stad. Ik vindt het fijn dat ze zo zien dat de wereld meer te bieden heeft dan Volendam.” – Hans

Er is in dit opzicht een verschil op te merken tussen inwoners die vaak buiten het dorp komen en zij die op het dorp wonen en werken. Hans en Yoni komen dagelijks buiten het dorp, terwijl Ineke en Geertje wonen en werken op het dorp. Zij zien Amsterdam of Edam als plekken waar alles totaal anders en ‘vreemd’ is. Deze inwoners ervaren de sociale controle,

sociale druk en beperking van hun horizon niet als negatief, terwijl Yoni en Hans dat wel doen. Geertje ontmoet ik in de drogisterij waar zij werkt en ze nodigt me uit om een *koppie* te komen doen. Zij vindt het doodnormaal dat men op elkaar let. Knutselmoeder Jacqueline is daarin het tegenovergestelde van Geertje.

“Mijn buurvrouw stond een keer de ramen te zemen en zei dat mijn ramen toch wel wat vies waren. Ik zei tegen haar dat ze het trappetje door mocht schuiven om mijn ramen te doen. Sindsdien heeft ze niks meer gezegd.” – Jacqueline

Toch zou Jacqueline, net als Hans, niet weg willen uit het dorp en ontleent ze haar identiteit misschien juist aan de gemeenschap door niet te willen zijn als zij. Zo voorkomt ze dat de gemeenschapsidentiteit een gevangenis voor haar wordt en kan ze haar identiteit op constructionistische wijze vormgeven (*cf.* Amit & Rapport 2002; Neyens 2001).

2.4 Schipperen tussen mondiale culturen en lokale tradities

Inwoners van Volendam hanteren de traditionalistische strategie van antropoloog Jonathan Friedman (1990 in Eriksen 1993: 167-168)¹³. Door het gevoel identiteitloos te zijn, valt men terug op een lokaliteit met tradities om houvast te krijgen in een hypermobiele wereld. Men wil zichzelf in een lokaal project plaatsen zodat hun identiteit concreet en vaststaand wordt (*cf.* Friedman 1990 in Eriksen 1993: 167-168; Inda & Rosaldo 2008: 3-46; Raven 2008). Friedman stelt dat de traditionalistische strategie enkel gehanteerd wordt door immigranten in het Westen (Friedman 1990 in Eriksen 1993: 167-168). In mijn beleving kan Friedman dit niet zo zwart-wit stellen. Volgens zijn zienswijze zouden Volendamse inwoners hun tradities klakkeloos inruilen voor een mondiale cultuur, omdat zij postmoderne identiteiten hebben. Dit is echter niet het geval. In overeenstemming met Inda & Rosaldo (2008) en Tsing (2000) ben ik van mening dat mondiale cultuurvormen wel invloed kunnen hebben op lokaliteiten maar dat daarbij een zekere vermenging zal plaatsvinden tussen beiden, waarbij tradities niet overboord gegooid worden maar behouden worden naast de nieuwe culturele vormen (*cf.*

¹³ Jonathan Friedman is een Amerikaans antropoloog die zich gespecialiseerd heeft in vraagstukken en theorieën rondom mondialisering, multiculturalisme en identiteit. Voor hem zijn mondialisering en lokalisering onlosmakelijk met elkaar verbonden en kan het één tot het ander leiden. Friedman signaleert twee mogelijkheden om met identiteit om te gaan in de mondialiserende wereld van nu. De postmoderne strategie omvat de situatie waarin een persoon zich van één bepaalde lokale identiteit distantieert en meerdere identiteiten aanneemt. Deze situatie kan tot gevolg hebben dat men een gevoel van identiteitloosheid krijgt en men overgaat tot de traditionalistische strategie. In deze strategie gaat men toch weer op zoek naar een lokaliteit om zich mee te identificeren en wordt er terugverlangd naar tradities om houvast te vinden (Friedman 1990 in Eriksen 1993: 167-168).

Eriksen 1993: 15; Inda & Rosaldo 2008; Tsing 2000 in Inda & Rosaldo 2008: 66-98). Tijdens mijn onderzoek is duidelijk geworden dat deze vermenging of hybridisering, met plaats voor het eigene, zich niet enkel beperkt tot niet-westerse migranten maar ook dat deze plaatsvindt in Westerse lokaliteiten zoals Volendam. De inwoners behouden namelijk een sterke symbolische identificatie met hun dorp middels de *emic*-essentialisering. Daarnaast is het mogelijk dat inwoners postmoderne identiteiten ontwikkelen omdat ze via hun studie of werk buiten het dorp en via media in contact komen met mondiale gedachten.

Vooraanstaand socioloog en filosoof Zygmunt Bauman houdt zich bezig met modernisering, grenzen en segregatie tussen groepen. Zijn theorie over mondialisering (1998) zou het verschil tussen Geertje en Ineke (die vooral op het dorp blijven) en Hans en Yoni (die voor werk en studie buiten het dorp komen) duiden met de begrippen *global/tourist* en *local/vagabond*. Hij stelt dat mondialisering altijd grenzen trekt tussen bevolkingsgroepen. Mondialisering stelt de één in staat te reizen, terwijl de ander geen stap kan verzetten (*cf.* Bauman 1998). Het verschil met mijn visie en die van Bauman is het vrijwillige aspect. Geertje en Ineke kunnen net zo goed buiten het dorp komen, de vraag is alleen hoe hun omgeving daarop zou reageren en wat voor gevolg dit heeft voor hun positie en status als Volendammers. Ze zouden hun culturele gemeenschapsidentiteit kunnen afvallen. Yoni lijkt een uitzondering. Veel inwoners van Volendam zijn bang voor de *social closure* die het gevolg is van het kiezen van een eigen weg. Daarom kiezen veel inwoners voor de veilige weg en nemen de culturele gemeenschapsidentiteit over. Het horen bij een gemeenschap kan onzekerheden verkleinen en betekenis geven aan levens. De beslissing van Yoni om uit de gemeenschap te stappen en zich op een meer mondiaal niveau te begeven, heeft tot gevolg gehad dat zij haar identiteit en *self* niet vastgelegd of opgesloten heeft binnen de gemeenschap (Amit & Rapport 2002; Misra & Preston eds. 1978). Deze onderneming kan bestempeld worden als zeer riskant, omdat een persoon veel lef moet hebben om af te wijken van het gangbare. In bijlage III beschrijf ik de levensloop van een fictief echtpaar. De beschrijving laat zien hoe zij hun *self* vormen binnen de gemeenschap en voor de veilige weg kiezen.

2.5 Bespiegeling

De bovengenoemde aspecten van familiegelekenis, de culturele inhoud, kunnen als typerend voor de gemeenschap bestempeld worden (*cf.* Barth 1969; Blok 1977 in Van Dam e.a. 2005). Ze vormen de Volendammer maatstaf waarmee op basis van het Volendams-zijn grenzen getrokken worden tussen 'wij' en 'zij'. Het essentialisme mag dan verworpen zijn door

antropologen, *in the streets* bestaat deze visie op identiteit nog altijd. In mijn visie moet ik als antropoloog de taal van mijn informanten overnemen, wat heeft geleid tot een overwegend essentialistisch hoofdstuk. Als toevoeging op het relationisme van Barth heb ik een combinatie van essentialisme, relationisme en constructionisme gehanteerd: *the best of three worlds*. Hierdoor blijf ik me ervan bewust dat er variatie en diversiteit bestaat binnen deze gemeenschap. Voor sommige informanten is de culturele inhoud hun identiteit terwijl het voor andere beleefd wordt als een opsluiting van hun *self* (Amit & Rapport 2002). Duidelijk moge zijn dat er een *emic*-essentialisering bestaat binnen de gemeenschap over de manier waarop de Volendamse inwoners zouden moeten zijn. Deze *emic*-essentialisering dient als houvast in tijden van mondialisering waarin identiteiten fluïde worden en verloren gaan. De diversiteit in Volendam is benadrukt door verschillende soorten inwoners van Volendam aan het woord te laten. Er zijn *koenten* naar voren gekomen die de Volendammer maatstaf als richtlijn aanhouden omdat deze waardevol is voor hun identiteit en het veilig is om met de stroom mee te gaan. Zij houden rekening met de mening van de gemeenschap in hun doen en laten. Mensen die zichzelf als Volendammer zien maar daarnaast ook postmoderne identiteiten vormen, waarden slechts enkele familiegelekenissen binnen de gemeenschap en trekken zich minder van de Volendammer maatstaf aan. Daarnaast is er een voorbeeld gegeven van iemand die voor sociale mobiliteit heeft gekozen door uit de gemeenschap te stappen. Dit soort inwoners maakt een einde aan de opsluiting van hun *self* en wil niet voldoen aan de sociale druk van de Volendammer maatstaf.

Het is in Volendam een stuk veiliger om mee te gaan met de stroom van de Volendammer maatstaf dan dat er een eigen weg gekozen wordt. Wanneer iemand buiten de boot valt en op zoek is gegaan naar een eigen weg, wordt hij of zij gekenmerkt als ‘anders’ en kan er uitsluiting op volgen. Zoals gezegd zorgt deze sociale druk in combinatie met het kiezen voor de veilige weg ervoor dat de Volendamse gemeenschap, met haar levenspatronen en gedragingen, blijft bestaan.

Hoofdstuk 3

Wie de jas past, trekke hem aan

Tijdens de schilder- en tekenles klets ik met de cursisten. De tamtam wordt doorgenomen in plat Volendams. Gaar praat tegen mij niet veel, al luistert ze goed naar wat ik zeg en houdt ze in de gaten met wie ik praat. Als ze merkt dat haar medecursisten wél met mij praten, wil ze wel eens weten wie ik ben en, belangrijker, waar ik vandaan kom. “Zeg eens, waar kom jij vandaan?” “Ik kom uit Roermond.” “Ja oké, dat zei je al. Maar écht, want in Roermond benne ze niet zo donker als jij.” In Volendam kom ik toch echt uit ‘Allochtonië’...

Dit hoofdstuk gaat nog steeds over de *emic*-essentialisering, al is deze nu gericht op buitenstaanders. Ik zet uiteen hoe er tegen hen aangekeken wordt; worden zij geaccepteerd of niet? Daarnaast laat ik de kant van de ‘jassen’ zelf zien, hoe proberen zij te integreren in de Volendammer maatstaf? Barth (1969) was de eerste die inzag dat een culturele gemeenschap pas te herkennen is als zodanig middels contact met andere culturele groepen. Een deel van de Volendamse gemeenschap, haar cultuur en kenmerken wordt gevormd door de manier waarop buitenstaanders (jassen of *vreemde lui*) worden bejegend en wat er van hen verwacht wordt. Door hier aandacht aan te besteden, geef ik een completer beeld van de Volendamse gemeenschap. Duidelijk wordt dat Volendam in zekere mate gesloten is voor buitenstaanders op symbolisch niveau van identificatie. Het multiculturalisme krijgt in het dorp geen voet aan de grond, ondanks de ironie dat er dagelijks duizenden buitenlandse toeristen het dorp betreden. Ik zet in de context uiteen hoe Volendam een gesloten gemeenschap voor buitenstaanders heeft kunnen worden. Daarnaast behandel ik de motivaties die oorspronkelijke inwoners hebben om hun dorp af te sluiten voor ‘de ander’. Welke aanpassingen ‘nieuwe Volendammers’ doen of zouden moeten doen volgens ‘oorspronkelijke’ inwoners, illustreer ik aan de hand van anekdotes. Theorieën rondom mondialisering, ‘de ander’, bescherming van het eigene en uitsluiting komen naar voren in dit hoofdstuk.

3.1 In context: ‘de ander’

Zoals in het historisch intermezzo naar voren is gekomen lag een religieus verschil ten grondslag aan de verschillen tussen de Volendamse gemeenschap en de omliggende dorpen en steden (Bootsman 1994; Guyt 2008). Dit heeft ervoor gezorgd dat de ‘oorspronkelijke’ inwoners van Volendam een *sense of belonging together* hebben gevormd (cf. Ghorashi 2002). Volendam heeft lange tijd enkel uit ‘oorspronkelijke’ Volendammers bestaan, maar door de toename in mobiliteit kwamen er in de 19^e eeuw steeds meer mensen van buitenaf in

het dorp (Koning & Koning 2002: 245-253). Het bleef voor buitenstaanders echter moeilijk om geaccepteerd te worden als mede-Volendammers, al stellen Koning & Koning van niet. Zelf heb ik ervaren dat je als buitenstaander bij iedere ontmoeting met een ‘oorspronkelijke’ inwoner geïdentificeerd wordt; wie is deze persoon en voldoet hij of zij aan de *emic* Volendammer maatstaf? De criteria hiervoor zijn de in hoofdstuk twee uitgelegde *notions of sameness*. Valt iemand te plaatsen in de vele families van Volendam? Heeft iemand een ander accent dan het Volendamse? Volendamse inwoners schromen niet om op de man af te vragen waar iemand vandaan komt. Wanneer blijkt dat de persoon van buiten Volendam komt, krijgt hij of zij het stempel *jas of vreemde lui* opgedrukt. Door deze manier van grenzen trekken, wordt duidelijk aangegeven waaruit de gemeenschap bestaat (Wimmer 2002). Koning & Koning stellen dat er in Volendam nooit beoordeeld werd op afkomst of religie. Terwijl heel Nederland verzuild was, draaiden protestanten gewoon mee in de Volendamse gemeenschap (2002: 245-253). Toch worden mensen van buiten Volendam voortdurend gewezen op hun anders-zijn (*cf.* Ghorashi 2002).

Dat het anders-zijn een rol speelt illustreert het aantal stemmen dat de Partij voor de Vrijheid met voorman Geert Wilders zowel in 2009 als in 2010 in Volendam behaalde. Naar schatting stemde in 2010 één op de twee Volendammers op Wilders¹⁴. In het dorp wonen welgeteld 1056 inwoners met een andere etnische afkomst dan de Nederlandse (CBS 2008: 42).¹⁵ Ondanks dat schijnen inwoners van Volendam veel last te ondervinden van ‘biculturele Nederlanders’¹⁶. Van ‘Nederlandse buitenstaanders’ lijken ‘oorspronkelijke’ inwoners van Volendam veel minder last te ervaren dan van buitenstaanders met een andere etnische afkomst. In veel gesprekken heb ik gemerkt dat er een grote weerstand heerst tegen een multiculturele samenleving. Waarom wil men Volendam afsluiten voor de wereldwijde mondialisering en de daarbij horende diversiteit?

¹⁴ In Edam-Volendam werd voorgaande jaren CDA gestemd. In 2009 haalden zij 48% van de stemmen, terwijl zij in 2010 enkel 19% wisten binnen te halen. Deze uitkomst was in overeenstemming met het landelijk gemiddelde. Het aantal stemmen voor de PVV was hoger dan het landelijk gemiddelde, aangezien er in Edam-Volendam 31% van de stemmen naar Wilders ging. Waarschijnlijk ligt het aantal stemmen in Volendam hoger, omdat Edam wat linkser is dan Volendam en daardoor de stemmen van Volendam tempert.

¹⁵ Zie ook de reportage van ‘De Wereld Draait Door’ (VARA) waarin de Jakhalzen in Volendam voorbijgangers vragen naar hun stemgedrag: http://www.youtube.com/watch?v=cjqCsW8q_bU

¹⁶ De afgelopen jaren is er een politiek debat gaande over de duiding van personen van wie minstens één ouder buiten Nederland geboren is of personen die zelf buiten Nederland geboren zijn. De termen allochtoon, vreemdeling, immigrant, nieuwe Nederlander en biculturele Nederlander hebben inmiddels de revue gepasseerd. Partij van de Arbeid pleit voor de laatste, omdat de andere benamingen impliciet wijzen op vreemd, anders terwijl men juist moet benadrukken dat mensen met een andere etnische afkomst maar met de Nederlandse nationaliteit ook medeburgers zijn. In deze scriptie houd ik daarom de term biculturele Nederlander aan.

3.2 Hekken bouwen om Volendam

Zoals gesteld in hoofdstuk twee wil het heersende *emic* beeld de Volendamse gemeenschap zo Volendams mogelijk houden. Eerder stelde ik reeds dat Volendam in mijn ogen een semi-gesloten gemeenschap is voor niet-Volendammers. Buitenstaanders kunnen, op enkele barrières na, toegang krijgen tot het ruimtelijke niveau van de gemeenschap. De gemeenschap wil buitenstaanders echter liever buiten de grenzen van het dorp houden (*cf.* Van Dam e.a. 2005: 30). De ongeschreven regel, die mijns inziens tegen nationale wetten indruist, die voorschrijft dat koophuizen toegekend worden aan Volendammers boven mensen van buiten het dorp, lijkt een barrière te zijn om dit te bewerkstelligen. Claire woont sinds augustus 2009 in Volendam en werkt sinds kort in de souvenirwinkel van Simon op de Dijk.

“Het zoeken naar een huis heeft twee jaar geduurd. Bij een makelaar hadden we al een bod gedaan op een huis maar toen werd het zo weggekaapt want er kwam een Volendammer die het ook wilde. En als ze het aan een Volendammer kunnen verkopen, doen ze dat het liefste.” - Claire

Deze twijfelachtige werkwijze van Volendamse makelaars is een concreet voorbeeld van *social closure* (*cf.* Wimmer 2002). In het vignet over mijn uitgaansavond kwam naar voren dat tafels besproken en gereserveerd worden door Volendamse vriendengroepen. Deze manier van werken is in mijn ogen erop gericht om ‘oorspronkelijke’ inwoners voor te trekken. Bij deze ongeschreven regels wordt er geen onderscheid gemaakt tussen mensen buiten het dorp die Nederlands zijn en biculturele Nederlanders. Veel van mijn informanten doen dat wel en laten zich negatief uit over de huidige diversiteit aan etniciteiten in Nederland. Volendam is wat betreft diversiteit een uitzondering in ons land, aangezien er slechts 1056 biculturele Nederlanders in het dorp woonachtig zijn op een bevolking van 21.132. Hiervan zijn 634 personen ‘westers bicultureel’ en 422 ‘niet-westers bicultureel’. Veel ‘oorspronkelijke’ inwoners geven aan dat zij biculturele medeburgers liever niet in hun dorp hebben, al lijken deze meningen met name gericht te zijn tot ‘niet-westerse biculturele’ burgers. ‘Nederlandse buitenstaanders’ (Edammers, Amsterdammers etcetera) worden meer geaccepteerd, mits zij zich aanpassen aan de Volendammer maatstaf, waar ik in paragraaf drie op terug kom.

Waarom lijken inwoners van Volendam hun dorp te willen beschermen tegen biculturaliteit? Deze reactie is vergelijkbaar met de algemene reactie op mondialisering waarbij enkelen veronderstellen dat lokale tradities zullen verdwijnen en opgeslokt worden door één mondiale cultuur (Pinxten 1994). De bedreiging dat bepaalde tradities verdwijnen,

beweegt mensen ertoe te zoeken naar een lokaliteit die tastbaar is en veiligheid kan bieden in een wereld waarin alles over de wereld reist en ontworteld is (Hedetoft & Hjort 2002: introduction). Mijns inziens kan het hekken bouwen rondom Volendam hierdoor verklaard worden. In hoofdstuk twee is gesteld dat personen in de huidige postmoderne en mobiele wereld terug kunnen vallen op lokale identiteiten die houvast en bescherming kunnen bieden (Friedman 1990 in Eriksen 1993: 167-168). In aanvulling op Friedman laat de Volendamse gemeenschap zien dat zij de lokaliteit als anker voor hun identiteit tevens beperken tot de *ingroup* Volendammers (cf. Chrysochoou 2004). De lokaliteit Volendam zou niet als houvast kunnen dienen wanneer deze divers aan etniciteiten zou zijn. Het feit dat er steeds meer mensen van buiten Volendam in het dorp komen wonen, is voor inwoners die bang zijn hun identiteit te verliezen een reden zich vijandig tegen buitenstaanders op te stellen en hekken rondom de Volendamse gemeenschap te bouwen middels de in hoofdstuk twee beschreven Volendammer maatstaf. De uitspraken op de bejaardensociëteit, zijn voorbeelden van de vijandigheid ten opzichte van biculturele Nederlanders.

“Er zijn toch ook te veel buitenlanders, zet ze maar ergens in het middengebied tussen Volendam en Edam. We moeten zoveel bezuinigen maar we halen wel steeds meer buitenlanders binnen. Wilders wil tenminste die grenzen sluiten. Al dat geld voor de buitenlanders, moeten Nederlanders, echte Nederlanders, ophoesten. Misschien moeten wij onze gezichten eens zwart verven, dan krijgen we net als zij alles toegeworpen..” – Truus

In de aflevering van Netwerk¹⁷ wordt de visie van inwoners van Volendam op biculturele Nederlanders verklaard door het harde werkethos dat binnen het dorp bestaat. Ze kunnen er niet tegen dat er mensen in de samenleving bestaan die profiteren en gebruik maken van Volendams geld. Gerda en Ankie werken in een restaurant aan de Dijk en bespreken de multiculturele samenleving grondig.

Gerda: “Als we niet uitkijken dan lopen wij binnenkort ook met hoofddoekjes om.”

Ankie: “Nou het lijkt me wel lekker handig, hoef je je haren niet meer te doen, geen make-up maar een boerka.” “Het is wel zo dat die buitenlanders alles gratis mogen en alles toegespeeld krijgen en daar houden Volendammers niet van! We werken hier keihard en de werkloosheid is heel laag. Zij werken niet maar krijgen wel alles. Dat is toch gestoord?”

¹⁷ Netwerk (NCRV), 28 juni 2009: <http://www.youtube.com/watch?v=TasZ8F9I0hM&feature=related>

“Ik stond pas bij het zwembad en dan zie je een buitenlands gezin gewoon gratis naar binnen gaan terwijl ik voor mijn gezin 25 euro moet betalen. En ze mogen ook gratis naar de bibliotheek en als ze geen wasmachine hebben, krijgen ze een Miele!” “Ja want *ze bennen zielug!*” “Ik snap ook niet dat ze een wasmachine willen, terwijl ze in de bushbush nog met emmer en boender werken. En dan komen ze hier klagen, die kluk kluks.” “Groenlinks wil dat we onderhand naast moslims gaan wonen! Ha, ik naast een moslim wonen! Dat wil je toch niet! Maar volgens haar moet alles hier mengen en moeten die wijken niet alleen maar voor buitenlanders zijn.” “Dat mengen is te veel van het goede hoor.” “Wonen hier buitenlanders?”, vraag ik hen. Gerda: “Ja, enkelen, maar vooral in Edam want daar hebben ze huurwoningen, maar hier godzijdank niet zoveel.” “Gelukkig niet zeg!” zucht Ankie opgelucht.

3.3 Integratie in de Volendammer maatstaf

Ondanks de pogingen het dorp gesloten te houden, zijn er redelijk wat mensen van buiten Volendam in het dorp te vinden, met name Nederlanders uit de buurt. Dit zijn mensen die getrouwd zijn met een Volendamse inwoner of op jonge leeftijd meegekomen zijn met hun ouders. Welke aanpassingen worden er van nieuwe inwoners verwacht en hoe reageren de ‘jassen’ hier zelf op?

‘Oorspronkelijke’ inwoners van Volendam stellen dat mensen van buiten het dorp zich zelf moeten aanpassen. Daarbij moeten ze zich ‘normaal’ gedragen, dat wil zeggen dat zij niet uit de hoogte moeten doen, omdat ze anders niet geaccepteerd zullen worden. Maar hoe goed deze inburgering ook verloopt, een Volendammer wordt men nooit. Men blijft een ‘jas’ of *vreemde lui*. Ineke stelt dat nieuwe inwoners niet hun huis moeten laten verslonzen, omdat men zichzelf dan als buitenstaander neerzet en de rest van de buurt het hen niet in dank zal afnemen dat de buurt er verpauperd uitziet. Kees, de leraar van het Don Bosco college, bevestigt dit. Volgens hem moeten nieuwe inwoners in het dorp uit zichzelf meedoen met de gemeenschap en zeker niet denken de gemeenschap te kunnen veranderen. Dat aanpassing en toenadering vanuit de nieuwe inwoners zelf moet komen, heb ik zelf aan den lijve ondervonden. Steeds weer moest de eerste stap van mijn kant komen. Slechts één keer werd ik spontaan betrokken, al werd me gauw duidelijk gemaakt dat het zo niet hoort te gaan in Volendam.

In het café van Ria neem ik plaats aan een tafeltje. Ria vraagt wat ik wil drinken en zegt dat ik beter in de serre kan gaan zitten omdat ik dan nog wat van de zon kan meepikken. Ze komt naast me zitten en even later schuiven wat vrienden van haar aan.

“Normaliter laten Volendammers je dan alleen zitten hoor, dan denken ze dat je dat wil. Als je erbij wilt horen, moet je het wel zelf doen.” – Ria

Jacqueline geeft een uitgebreide handleiding hoe buitenstaanders zich kunnen mengen in de Volendamse gemeenschap.

“Niet-Volendammers kunnen hier meedoen door in het begin mee te gaan met de kudde schapen. Dan kom je er achter met wie het wel klikt. Je komt er vanzelf achter door mee te doen. Dat doe je door buiten te zitten, een biertje aan te bieden, vooral veel over jezelf te vertellen, niet te veel natuurlijk want dat is hier link. Je moet ze het idee geven dat je open bent, ook al zijn zij dat niet. Laat ze in je huis komen kijken en kennis met je maken. Dat helpt je om je te settlen in de buurt en hier een thuis te maken. Als je dat niet doet, dan laat de gemeenschap je links liggen.” – Jacqueline

Socioloog Tariq Modood omschrijft het aanpassen, dat opgelegd wordt aan mensen van buiten een gemeenschap door oorspronkelijke inwoners, als assimilatie. In het boek *Multiculturalism* (2007: 46-49) stelt Modood dat er op verschillende wijzen met biculturele burgers omgegaan kan worden door overheden. In zijn ogen kunnen landen eisen dat de nieuwkomers assimileren aan de gangbare cultuur en daarbij hun eigen identiteit loslaten en vervangen door de nieuwe nationale identiteit. Het integratiebeleid gaat er vanuit dat zowel de ‘autochtoon’ als de nieuwkomer zich dient aan te passen. Tot slot herkent Modood het multiculturalisme, net als integratie, voorschrijft dat aanpassing *two way* is. Echter de aanpassing van elke groep is in multiculturalisme anders en er bestaat geen uniform beleid dat opgelegd kan worden aan alle nieuwkomersgroepen. Nieuwkomers mogen hierbij hun eigen identiteit behouden. Wanneer dat toegepast wordt op semi-gesloten gemeenschappen zoals Volendam kan gesteld worden dat er assimilatie opgelegd wordt aan nieuwe inwoners waarvan wordt verwacht dat zij zich geheel aanpassen. Daarnaast is er enige ruimte voor behoud van eigen identiteit. De vraag is alleen in hoeverre een nieuwkomer ervoor kiest zijn eigen identiteit te behouden. Veel ‘nieuwe Volendammers’ die ik gesproken heb geven aan dat zij, hoe lang zij ook in het dorp wonen en hoe goed zij zich hebben aangepast, ‘jassen’ of *vreemde lui* blijven. Hun anders-zijn en identiteit als buitenstaander wordt overgecommuniceerd waardoor er voortdurend een grens getrokken wordt tussen ‘echte’ Volendammers en ‘jassen’ (cf. Barth 1969; Eriksen 1993; Ghorashi 2002; Wimmer 2002). Vandaar dat de manier waarop er in Volendam met buitenstaanders omgegaan wordt, in mijn

visie benoemd kan worden als assimilatie met een vleugje gedwongen integratie. Onderstaande verhalen illustreren dit.

Bert woont nu 35 jaar in Volendam en komt oorspronkelijk uit Amsterdam. Hij stelt, tijdens ons gesprek in het Praathuis op de Dijk, dat men als nieuwkomer open moet staan voor en mee moet gaan met de Volendamse mensen.

“Of ik Volendams ben geworden? Hoe goed je jouw best ook doet, je blijft altijd een ‘jas’. Ik spreek het dialect en zit elke dag in het Praathuis waardoor ik van alle dorpsnieuwwtjes op de hoogte ben, maar ik blijf dé Amsterdammer.” – Bert

Bert heeft er geen moeite mee gehad om zich in het Volendamse leven te gooien. Toos ziet dat anders. Ik ontmoet haar bij de alten in het Volendams Opera Koor en ze vertelt tijdens de pauze over haar begintijd in het dorp. Zij kwam 35 jaar geleden vanuit Zwaagdijk naar Volendam.

“Je moet je er steeds weer instorten en elke keer proberen ertussen te komen. Dat is heel vermoeiend. Daarom wilde ik ook zo graag bij dit koor. Je moet wel, anders blijf je een buitenstaander en wordt je nergens bij betrokken. Want het is een apart volk hoor, maar nu zou ik hier niet meer weg willen. Al blijf ik een ‘jas’, Volendam heeft mijn hart gestolen. Daarnaast mogen Volendammers blij zijn met jassen hier, anders zaten ze allemaal ziek en gek in het gekkenhuis vanwege incest.” – Toos

Toos en Bert laten blijken dat ze het niet heel vervelend vinden als ‘jas’ bestempeld te worden. Dit ligt anders bij Truus. Zij woont al meer dan vijftig jaar in Volendam en heeft zich als geen ander aangepast aan de gewoontes van het dorp en haar gemeenschap. Ze is erg actief op de bejaardensociëteit waar ik haar ontmoet. Op het eerste gezicht dacht ik dat zij een geboren en getogen Volendamse was, vanwege haar accent en karakter (een zeer essentialistische observatie).

“Oja, is dat zo? Vind je dat echt? Ojee, dan praat ik blijkbaar onbewust zo. Ik ben in Edam geboren en kwam hier op mijn twintigste vanwege mijn huwelijk met een Volendammer. Het was voor mij wennen in het begin, maar ik paste goed in de amicale cultuur van ‘kom d’r in’. Ik zie mezelf nu ook meer als een Volendamse dan een Edamse.” – Truus

Betsie, vrijwilligster bij dezelfde sociëteit, stelt dat Truus in haar ogen toch echt geen Volendamse is. Truus blijft voor haar Edams, hoe geïntegreerd zij ook is. Geen enkele

nieuwkomer in het dorp zal ooit de status Volendams verwerven, omdat iedereen gemeten wordt aan de hand van de Volendammer maatstaf waarbij bloedlijnen kennelijk een belangrijke rol spelen. Om een idee te krijgen van hoe de jongere generatie opgevoed wordt, verwijs ik naar bijlage V waarin groep acht van de J.F. Kennedyschool uit Volendam centraal staat.

3.4 Bespiegeling

In het vorige hoofdstuk bleek de Volendammer maatstaf een beknelling te kunnen zijn voor ‘oorspronkelijke’ inwoners. Voor inwoners in Volendam die van buiten het dorp komen, blijkt de Volendammer maatstaf onverbiddelijk. Eens een ‘jas’, altijd een ‘jas’. Deze maatstaf is mijns inziens de oorzaak van de semi-geslotenheid van Volendam volgens de theorie van Van Dam e.a. (2005). Buitenstaanders kunnen wel toegang krijgen tot de ruimtelijke dimensie (afgezien van enige barrières; makelaars die tegenwerken en tafels in kroegen die gereserveerd zijn), de symbolische toegang tot identificatie met de gemeenschap is echter voor nieuwe inwoners zeer beperkt door het voortdurend benadrukken van hun *otherness* (cf. Ghorashi 2002; Van Dam e.a. 2005). Nieuwe inwoners blijven, zelfs wanneer ze uit Nederland komen, *vreemde lui*. Het multiculturalisme krijgt in Volendam geen voet aan de grond; nieuwe inwoners moeten zich geheel aanpassen aan de Volendammer maatstaf. Er is geen sprake van *two way* aanpassing, eerder van assimilatie waarbij de status ‘jas’ overgecommuniceerd wordt. Deze semi-geslotenheid kan verklaard worden door mondialisering waardoor lokaliteiten bang zijn hun tradities en gewoontes te verliezen aan een mondiale hoofdcultuur (Friedman 1990 in Eriksen 1993: 167-168; Inda & Rosaldo 2008).

Hoofdstuk twee en drie hebben de *emic*-essentialisering, oftewel Volendammer maatstaf, van Volendam beschreven. Deze Volendammer maatstaf, geeft een beeld over hoe de Volendamse gemeenschap vindt dat een inwoner van Volendam hoort te zijn. De *emic*-essentialisering is in leven geroepen door inwoners van Volendam die het dorp en haar gemeenschap heel Volendams willen houden. De Volendammer maatstaf is een traditionalistische strategie die als houvast voor identiteit dient in een wereld waar mondialisering alomtegenwoordig is, identiteiten fluïde worden en verloren kunnen gaan. Zowel ‘oorspronkelijke’ inwoners van Volendam als nieuwe inwoners krijgen te maken met deze *emic*-essentialisering waardoor zij een verwachting opgelegd krijgen. Dit wordt gedaan om te voorkomen dat de Volendamse identiteit en cultuur in vergetelheid raakt en andere culturen de overhand krijgen binnen het dorp.

Hoofdstuk 4

Het Volendammer sausje in de media

Op een dag begin maart is het een drukte van jewelste bij café Le Pompadour op de Dijk. Een waar mediacircus ontrolt zich op de Dijk vanwege de albumpresentatie van de 3j's, een band die in de voetstappen van Jan Smit en Nick & Simon treedt en nationaal door aan het breken is. Buiten op de steigers naast oude bidders staan filmploegen en journalisten de leden van de band te filmen en te interviewen. Met notitieblokje in mijn hand kan ik doorgaan voor journaliste. Binnen krijg ik een drankje aangeboden en schaar ik me tussen het publiek. Tijdens het optreden zien de genodigden weinig van de band, aangezien er meters cameramannen en fotografen proberen het beste shot te maken. Na het spelen van drie nummers maken de fotografen officiële foto's van de uitreiking om zich vervolgens te haasten naar de tafel waar ze hun gratis cd kunnen afhalen. Na krap anderhalf uur trekt het mediacircus weer verder en keert de rust op de Dijk weer terug.

Volendam staat sinds twee jaar in het middelpunt van de belangstelling van nationale media die zich met name richt op het muzikale talent van het dorp. Vanuit deze aandacht voor artiesten is er ook aandacht ontstaan voor het gemeenschapsleven van Volendam. Dit heeft ervoor gezorgd dat er een nationale mediahype is ontstaan en de naam van het dorp gebruikt wordt om populariteit en geld te winnen. Zoals gezegd in de introductie, wordt het dorp en haar inwoners neergezet als een traditioneel Nederlandse gemeenschap die wat achterligt op de rest van Nederland. In alle mediaberichten over Volendam wordt een statisch identiteitsbeeld geschetst waardoor de beeldvorming over dit dorp in de rest van Nederland eenzijdig wordt en er een stigma op een gehele gemeenschap wordt gelegd. In dit hoofdstuk laat ik zien hoe deze media-aandacht rondom Volendam aanvankelijk is ontstaan en welke beelden daarbij verspreid worden. Daarnaast komen de inwoners aan het woord. Zij hebben, ondanks dat velen meegaan in de *emic* Volendammer maatstaf, kritiek op de media-aandacht en de essentialisering en stigmatisering die daarbij hoort. Duidelijk wordt dat media de variatie en diversiteit binnen Volendam vergeten. Het dorp wordt gestigmatiseerd omdat het beeld dat een kleine groep over hun dorp heeft naar voren wordt gebracht als het enige beeld van Volendam. Tevens signaleer ik dat er, ondanks kritiek op dit beeld, op instrumentalistische wijze gebruik wordt gemaakt van de media-essentialisering van Volendam. Het dorp is een verhandelbaar product geworden dat uitermate goed verkoopt.

4.1 Volendam & media

Volendam is de laatste jaren steeds bekender geworden binnen Nederland. Het succes van muzikanten en de media-aandacht hebben elkaar versterkt waardoor het gehele dorp

tegenwoordig populair is. Zoals gezegd wordt de gemeenschap van buitenaf bestempeld als een gesloten, traditionele, hechte groep met een sterke culturele identiteit. In deze paragraaf geef ik voorbeelden van impulsen die deze populariteit van Volendam versterkt hebben.

Muziek

Volendam is binnen de landsgrenzen bekend om haar populaire (volks-)artiesten. Al sinds de jaren zestig is het woord ‘palingsound’ het begrip dat het typische geluid van Volendamse artiesten omschrijft. De naam ‘palingsound’ is in 1967 verzonnen door Willem van Kooten, ook wel Joost den Draaijer, die diskjockey was bij de toenmalige piratenzender Radio Veronica. Jan Buys en Jaap Buys, managers van The Cats, brachten regelmatig paling mee voor de diskjockeys om zo de nieuwste platen van de band op de radio te krijgen. De verwijzing naar paling wijst zowel naar hét product van Volendam als naar de gladde stijl van de Volendamse popmuziek (Kes 2004: 159-166; Veerman & Tol 1999). Ondanks de populariteit ervaren Volendamse bands negatieve gevolgen van de term palingsound. Het beeld dat Volendamse muziek bij mij oproept is muziek die makkelijk in het gehoor ligt en waarmee men gemakkelijk meezingt in een feestzaal. Ruigere bands uit Volendam, die geen gladde liefdesmuziek maken, passen niet in dit ‘palingsound’-plaatje. Carina is een studente politicologie die ik via mijn neef, die in hetzelfde studiejaar zit, ontmoet. Ze weet veel van het uitgaansleven in Volendam en vertelt over de moeite die bands uit Volendam hebben met doorbreken.

“Vaak weigeren radiostations Volendamse bands omdat ze genoeg hebben van Volendam en de palingsound. Verder past rock ook niet in het plaatje palingsound. Zo maakte de band 3js eerst rockmuziek. Toen dat niet aansloeg, veranderde ze hun stijl. Sinds ze Nederlandse gladde muziek maken, verkopen ze heel goed.” – Carina

Daarnaast bestaan er in het dorp tal van koren die tot de beste van Nederland horen. Het Volendams Opera Koor is daar een voorbeeld van. Zij reizen de hele wereld over en hebben tweemaal voor de paus opgetreden. Mijn gastmoeder Gretha is al lang lid van het Volendams Opera Koor. Ze vindt het jammer dat er in media weinig plaats is voor haar koor.

“In Rome is er zoveel opgenomen tijdens ons optreden en de reis, maar in De Palingsoap kwam maar een paar minuten voor! De bekende artiesten zoals Jan Smit krijgen voorrang.” – Gretha

Verschillende bekende artiesten zijn aanstichters van de populariteit van het hele dorp. Zij hebben televisie en (roddel)pers naar het dorp gelokt en de essentialisering van Volendam in gang gezet.

Essentialistisch Volendam als nationale hit

In 1996 breekt Jantje Smit door tijdens het optreden met BZN. Wanneer hij na lange tijd stilte terugkomt in de Nederlandse media, via zijn reallifesoap *Gewoon Jan Smit*, wordt duidelijk dat hij van zijn slechte imago af wilt. Sindsdien lijken veel Nederlanders zich met Jan Smit en zijn dorp te kunnen identificeren. Zijn albums verkopen goed en hij blijkt een opstapje te zijn voor meer Volendams talent. Door deze bekendheid van de Volendamse muziek weet de omroep TROS de populariteit te verbreden en het hele dorp erbij te betrekken. Het leven van de artiesten in hun dorp wordt belangrijk, maar ook onbekende Volendammers krijgen het woord in *De Palingssoap*. De Volendamse cultuur en de gemeenschapszin staan centraal. ‘Oer-Hollandse’ gezelligheid staat voorop in *De Palingssoap* en heikele thema’s (zoals de politiek) worden gemeden. Zoals de *emic*-essentialisering, stellen media de Volendamse gemeenschap voor als een groep waarvan de leden allemaal hetzelfde zijn. Slechts enkele familiegelekenissen of *notions of groupness* worden uitvergroot en bestempeld als representatief. Duidelijk wordt dat lang niet alle inwoners van Volendam zich met deze *notions* identificeren (cf. Barth 1969; Blok 1977 in Van Dam e.a. 2005).

Het dorp stond al vaak centraal in media; bijvoorbeeld de cafébrand van 2001. Journalisten gaven als verklaring voor de ramp de informele manier (vriendjespolitiek) waarop zaken geregeld worden in Volendam. Het drugsgebruik is eveneens in het nieuws geweest omdat gesteld werd dat het gebruik in Volendam overmatig groot zou zijn. Dit heeft bijgedragen aan de beeldvorming over Volendam binnen Nederland. De naam Volendam lokt daarom uitspraken over ‘het snuiven van coke’ of ‘neus poederen’ uit evenals over Jan Smit en consorten.

Mediaberichten over Volendam geven een essentialistisch beeld van de gehele gemeenschap. Ondanks negatieve berichten (drugs en de ramp) is Volendam een nationaal identificatiedorp geworden omdat de levens binnen deze gemeenschap veel Nederlanders aanspreekt. Media gebruiken het dorp dan ook om berichten en programma’s populair te maken waardoor Volendam meer een verkoopstrategie is geworden dan dat het refereert aan de realiteit van alledag in het dorp. Deze strategie, waarbij Volendam omgevormd wordt tot verhandelbaar product, wordt ook wel commodificatie genoemd (Shepherd 2002: 186-187).

4.2 Identificatie met de media-essentialisering

Tijdens het eten benedendeks praten gebroeders Loege in het Volendams dialect over hoelang Volendam al aal eet. “Er waren gezinnen vroeger die aten zes keer per week aal; gestoofd, gebakken, gekookt, geroerd.” Terwijl ze het zootje (kleine aaltjes met aardappelen en een saus van boter, azijn en peper) opeten laten ze horen hoe goed het smaakt. Loege gooit zijn jenever achterover. Als de schaal met aardappelen en aal op is, stellen de heren dat ze wonderbaarlijk veel gegeten hebben. Tijd om te slapen. Ze rollen in bed en vastgelegd wordt hoe ze ieder in hun eigen kooitje liggen te slapen. – *De Palingssoap*

“Van mij mag die soap wel weg. Ik moet me soms generen dat ik Volendams ben, alleen vanwege de soap! We worden als gemeenschap neergezet alsof we achterlijk zijn, terwijl het Volendamse publiek bij de Nationale IQ Quiz het hoogst scoorde. Die soap zou naar mijn mening veel boeiender en interessanter kunnen door andere mensen te betrekken.” – Ineke

Het stukje uit *De Palingssoap*¹⁸ is een voorbeeld van een gemiddelde aflevering van het programma. Het simpel benaderen van het leven in Volendam is een doorn in het oog van veel inwoners. De beelden doen, volgens veel informanten, mensen buiten Volendam denken dat de Volendamse gemeenschap niet intelligent is en wellicht niet zo modern als de rest van Nederland. Astrid geeft me, gekleed in klederdracht in haar souvenirwinkel, een verklaring waarom de rest van Nederlands de beelden zo leuk vinden.

“Nederlanders vinden Volendam zo leuk omdat we nog ouderwets Hollands zijn, we laten nog zien hoe Nederland vroeger was en dus vinden veel Nederlanders hier hun roots. We eten hier inderdaad nog vaak gehaktballen en aardappelen. – Astrid

Toch zijn er ook beelden die gewaardeerd worden. Betsie vindt het mooi dat de soap laat zien dat Volendammers voor elkaar klaar staan en sociaal zijn. Daarnaast vindt zij de beelden over de visserij schitterend. Ria, de kroegbazin, vindt *De Palingssoap* over het algemeen vreselijk om te zien.

“Daar komen alleen mensen in voor die Volendam erg Volendams willen houden. Ze laten het koenterige beeld zien. Ik identificeer me daar helemaal niet mee, zo ben ik niet. Wij als ‘normale’ inwoners van vinden Volendam het mooi om iets te zien wat wij zelf niet zien. Zoals de beelden op de botters. Dát is Volendam! Maar waarom moeten wij zien hoe Jan Keizer met zijn vrouw scrabble speelt?” – Ria

¹⁸ *De Palingssoap*, TROS, 16 oktober 2009

Daarnaast hoor ik van veel informanten dat ze het jammer vinden dat *De Palingssoap* geregisseerd is. Deze mening is ook Amsterdammer Bert in het Praathuis toebedeeld.

“De soap is wel goed geweest voor het dorp qua inkomsten, maar vaak vertekenen ze het dorp. Het is geen echte weergave, want het wordt steeds meer geregisseerd in plaats van spontaan opgenomen. De Gooische matras regelt alles, terwijl zij lang niet alles weten over Volendam. Pas kwamen er wat Limburgers binnen en die vroegen of het Praathuis echt bestond, ze waren helemaal verbaasd omdat ze dachten dat het een decor was. Eigenlijk snappen we ook niet zo goed waarom we steeds weer in de media naar voren moeten komen. We zijn toch net zo goed hetzelfde als Nederland? Het probleem is dat mensen denken dat we speciaal zijn, omdat ze zo neergezet worden.” – Bert

De media zorgen ervoor dat Nederland een te eenzijdig beeld krijgt van Volendam en dat er een stigma op de hele gemeenschap gelegd wordt (Eriksen 1993: 29-30). Men schetst een *clearcut situation from a-far*, maar wanneer men *beyond* deze ogenschijnlijk duidelijke situatie gaat, komt men erachter dat er variatie bestaat in de eerder voorgestelde statische identiteitsweergave (Eriksen 1993: 77). Het stigma dat op de hele Volendamse gemeenschap gelegd wordt, blijkt na een meer kritische blik geen realistische weergave van de werkelijkheid. Het stigma in media kan zelfs negatieve gevolgen voor personen hebben (Crocker 2005; Tajfel & Turner 1986: in Chrysochoou 2004: 132-134). Lara, mede-eigenaar van het café waar ik enkele zaterdagen met Paula en haar vrienden *koppie* heb gedaan, vertelt over deze negatieve gevolgen.

“Ze vergeten andere beelden uit het dorp en laten dus niet het geheel zien. Men doet alsof we hier in Volendam geen Nederlands kunnen praten. Alsof we achtergesteld zijn aan de rest van Nederland en dom zijn. Terwijl we hier echt niet meer wereldvreemd zijn hoor! Ik heb vriendinnen die buiten Volendam werken of studeren en die krijgen altijd te horen; ‘je gebruikt zeker ook coke en je bent zeker familie van Jantje Smit?’ Sommige vriendinnen verzwijgen daarom dat ze uit Volendam komen, omdat ze daar geen zin in hebben. Ik begrijp het wel hoor, maar dat is toch wel vreemd dat je moet liegen over waar je vandaan komt.” – Lara

De vriendinnen van Lara hebben een *coping*-strategie ontwikkeld om de negatieve gevolgen van mediaberichten het hoofd te kunnen bieden (Tajfel & Turner 1986: in Chrysochoou 2004: 132-134; Crocker 2005: 5-7). Met name de vermeende drugsproblemen wekken veel irritaties op. Men erkent dat er problemen zijn met drugs in het dorp, maar dat dit niet meer is

dan in Amsterdam of elke andere stad of dorp ook elders in het land. Vooral jongeren zijn er de dupe van dat Volendammers bekend staan als cokesnuivers. Carina tennist naast haar studie politicologie veel. Ze krijgt na gewonnen tenniswedstrijden buiten Volendam wel eens toegeroepen dat ze vast drugs gebruikt heeft, hier maakt ze zich boos om.

“Er zijn hier ook genoeg jongeren die geen drugs gebruiken en keihard studeren. Kijk maar in het Nieuw-Volendam hoeveel jongeren hun bachelor en masterdiploma halen!” – Carina

De negatieve gevolgen van stigmatisering (laag gevoel van eigenwaarde) zoals uiteengezet door Tajfel & Turner (1986) heb ik bij mijn informanten niet ontdekt wat betreft media-essentialisering. Zoals gesteld vinden velen het vervelend dat hun dorp neergezet wordt als een domme en traditionele gemeenschap die veel drugs gebruikt. Velen blijven trots op hun dorp en nemen de beelden met een korreltje zout. Volgens Yoni weten veel Nederlanders wel dat niet elke inwoner van Volendam zo is. Kees maakt zich er ook niet druk om. Zijn vrienden weten toch wel hoe hij werkelijk is en schuiven hem niet in het hokje ‘Volendammer’. Betsie mag *De Palingssoap* dan wel tenenkrommend vinden, ze bekijkt het ook positief.

“Wij schamen ons ervoor want we weten dat de beelden niet echt zijn, maar mensen buiten Volendam weten dat niet. Ik ben dan ook wel weer trots dat mensen het zo leuk vinden ondanks de kritiek die ik heb op de mensen die de beelden vormen.” – Betsie

Duidelijk is dat mijn informanten over het algemeen negatief gestemd zijn over de media-aandacht rondom hun dorp. Zoals gezegd kloppen de beelden niet met de werkelijkheid, omdat de representatiemacht in handen ligt van een bepaald netwerk.

4.3 Representatie & belangen

Ik herken Jac op de repetitie van het Volendams Opera Koor omdat hij in *De Palingssoap* gevolgd werd tijdens zijn auditie bij het koor. Via mijn gastmoeder kom ik met hem in contact en hij hoort dat ik graag met de producenten van de soap zou willen praten. Ik krijg een telefoonnummer van hem en hij vertelt me in Volendams-Nederlands hoe hij in de soap terecht gekomen is.

“Toen ik benaderd werd voor de soap was ik nog visser. In het begin stond ik er helemaal niet open voor. Ik wou dat niet, want Volendammers hebben niet zo graag mensen van buitenaf in huis. Maar goed, toen

werd ik gebeld door Jaap Buijs¹⁹ en die zei dat ik het toch maar moest doen, omdat dat goed zou zijn voor Volendam. Het heeft zeker deuren voor mij geopend en mogelijkheden gecreëerd. Ik ben er in ieder geval niet slechter van geworden.” – Jac

De representatie van Volendam in de media gaat gepaard met economische belangen, zoals de anekdote van Jac laat zien. De meerderheid van mijn informanten ziet in dat de representatie van hun dorp op scheve wijze verloopt. De articulatiemacht ligt bij een select groepje die een eigen netwerk gebruikt voor het definiëren van de beelden die zij vervolgens opleggen aan de gehele gemeenschap (cf. Cohen 1985; Verhagen 2008). Slechts een kleine groep van de gemeenschap heeft inspraak op de beelden in plaats van de gehele gemeenschap, omdat er via een bepaald netwerk gewerkt wordt door producenten. Deze groep bestaat uit *koenten* die de Volendamse cultuur willen beschermen tegen invloeden van buitenaf waardoor het dorp getypeerd wordt als traditioneel en ietwat dom. Hierdoor wordt er een statische en stereotype weergave van het dorp gegeven die geen recht doet aan de sociale werkelijkheid. Er wordt wederom niet geluisterd naar de waarschuwing van Eriksen (1993) en Cohen (1985) voor het homogeniseren van gehele culturele groepen. De identiteiten en *selves* van leden van de Volendamse gemeenschap worden door het homogeniseren in media ingebonden. Veel informanten geven aan het gevoel te hebben dat Nederland Volendam wegzet als een soort stam die zeer speciaal en traditioneel is terwijl zij net zo goed Nederlanders zijn. Ze hebben met andere woorden het gevoel niet begrepen te worden als moderne en vooruitstrevende Nederlanders (cf. Amit & Rapport 2002; Misra & Preston eds. 1978; Tajfel & Turner 1986 in Chrysochoou 2004: 132-134).

Na de albumpresentatie van de 3j's ga ik aan de Dijk iets lunchen met de mannen van FTV Productions. Zij vertellen mij over het ontstaan en de werkwijze van *De Palingsoap*.

“We zijn in 2009 begonnen met de eerste uitzendingen, daarvoor hebben we eerst een half jaar onderzoek en voorgesprekken gedaan. We waren op zoek naar mensen die interessant genoeg waren om te laten zien, die beelden wilden we laten zien. Jenny Smit draagt mensen aan en als ze leuk op beeld zijn en een leuk verhaal hebben, dan doen we het. We komen in contact met dorpsfiguren die we via Jenny hebben leren kennen. Dat wij haar kennen is echt een heel groot voordeel. Dat ze de ‘zus van’ is, helpt ook heel erg. En omdat Jenny Volendams is en het dialect spreekt, komen we overal makkelijker binnen. Het gaat allemaal via via en ergens een koppie doen. We werken niet met scripts, maar kunnen ook niet zomaar op de

¹⁹ Zoals in de context van dit hoofdstuk komt, is Jaap Buijs de manager van alle Volendamse artiesten. Daarnaast heeft hij een grote vinger in de pap bij de televisieprogramma's over Volendam en zorgt ervoor dat Volendam aantrekkelijk blijft voor Nederlandse toeristen.

bonnefooi het dorp in gaan. We moeten wel met iets gericht komen, want het kost uiteindelijk ook geld en het moet geld opleveren. Wij bedenken dus wel welke personen we in welke setting willen spreken en over welk onderwerp ze praten. Het moet nou eenmaal ook interessant zijn en omzet genereren. We krijgen soms wel input vanuit de gemeenschap, maar we kunnen niet alles laten zien.” – FTV Productions

Het referentiekader van FTV Productions is de familie Smit en de bekende artiesten met een mengeling van ‘gewone’ Volendammers die uiteindelijk te herleiden zijn tot dezelfde familie Smit. Daarnaast spelen economische belangen een grote rol, aangezien ze bij iedereen nauwkeurig nagaan hoe winstgevend hij of zij kan zijn. Er wordt dus niet enkel gekeken naar de persoon, maar met name naar de verhandelbaarheid van diegene. Meerdere informanten vertellen dat het selectieve groepje, dat de representatie in handen heeft, vóór de media-aandacht altijd al in de schijnwerpers stond en het hoogste woord voerde. Deze ‘schreeuwers’ of ‘brulapen’, zoals ze spottend genoemd worden, vormen een harde kern waarbinnen de Volendammer maatstaf zegeviert. Die harde kern regelt veel en manifesteert zich in allerlei facetten van het dorp. Ze verspreiden een beeld en de media pikken alleen dat beeld op, omdat het zo hard geschreeuwd wordt en makkelijk voor het oprapen ligt waardoor zij de articulatiemacht in handen houden en hun eigen belangen kunnen nastreven.

“Mijn grootste bezwaar tegen de soap is, dat er meer te vertellen is. Diep Volendam nu eens uit à la Nova of Zembla. Laat meer mensen langer aan het woord komen in plaats van enkel te scoren met hoofdfiguren. Ze zouden op die toer moeten gaan en dan hoeven ze tenminste niet steeds Jan Smit na te lopen en het Praathuis aan te horen. De soap gaat alleen de Dijk op voor meningen, waardoor de meningen op de Dijk en in het Praathuis ineens gelden als dé mening van heel Volendam! Dan denk ik; dat ze dit nu uitzenden.. De representatie is in onze ogen dus heel scheef, maar het verkoopt buiten Volendam en mensen vinden het prachtig. Het referentiekader van de soap is niet het Volendamse referentiekader maar het economisch referentiekader.” – Kees

Veel inwoners hebben, net als Kees, het gevoel dat hun identiteit en *self* gereduceerd wordt doordat zij enkel als Volendammers getypeerd worden in media. De gemeenschap wordt als een statisch geheel voorgesteld waardoor inwoners het idee hebben dat de buitenwereld hen niet ziet als individuen met een eigen identiteit (cf. Eriksen 1993; Cohen 1985). De inwoners worden slechts gezien als deel van de Volendamse gemeenschap, welke op den duur een gevangenis kan worden voor hun individualiteit oftewel *self* (cf. Amit & Rapport 2002; Misra & Preston eds. 1978).

4.4 Instrumentalisme & commodificatie

De populariteit van *De Palingssoap* in combinatie met de bekendheid van de artiesten en alle media-aandacht daarom heen, vallen niet bij iedereen in verkeerde aarde. Sinds Volendam *in the picture* staat van de nationale media, varen het toerisme, de handel en de horeca namelijk wel bij alle aandacht (Van Klaveren 2004). Er wordt op instrumentalistische manier gebruik gemaakt van de media-aandacht door inwoners en tegelijkertijd wordt Volendam op instrumentalistische wijze gebruikt door de mediabronnen zelf (cf. Cohen 1969).

Een deel van mijn informanten nemen de stereotype beelden voor lief, omdat zij er als winkelier of café-eigenaar direct profijt van hebben.

“Ik vind De Palingssoap vreselijk om te zien, maar als ze mij zouden vragen om mee te doen, zou ik toch instemmen. Dat is omdat we een zaak hebben en het is toch makkelijke en goedkope reclame, zo is het nou eenmaal.” – Ria

Foto Zwarthoed bestaat al sinds 1920 en maakt foto's van toeristen in klederdracht. Hun etalage hangt vol met foto's van bekende Nederlanders in klederdracht (waar onder ook Volendammers). Zij spelen zo handig in op de mediahype rondom het dorp en hebben er veel profijt van. Betsie stelt dan ook dat *De Palingssoap* geen functie heeft voor de gemeenschap maar wel voor commerciële doeleinden. Duidelijk wordt dat instrumentalisme en symbolisme naast elkaar bestaan, zoals Rasch (2008) ook concludeert in haar onderzoek naar inheemse groepen in Guatemala. Zij houden vast aan hun inheemse cultuur vanwege de symbolische verbondenheid ermee maar ook omdat zij op deze manier bronnen verkrijgen bij de overheid. Inwoners van Volendam identificeren zich op symbolische wijze niet met de essentialistische beelden in de media, maar enkelen gebruiken hun cultuur, die in deze beelden naar voren komt, wel op instrumentalistische wijze zodat ze uiteindelijk winst maken (cf. Anderson 1983; Cohen 1969; Rasch 2008).

Volendam wordt niet alleen door de inwoners zelf op instrumentalistische wijze ingezet, maar zoals gezegd ook door mediabronnen en bekende personen. Steeds meer televisieprogramma's liften mee op de golf van populariteit waarop Volendam zich bevindt.

“Het is heel slim; men noemt het Volendam, ze noemen het dorp welgeteld één of twee keer en vervolgens wil iedereen erheen, want het zal wel over Volendam gaan. Het dorp wordt ge- en misbruikt.” – Kees

Volendam is in hoge mate gecommificeerd, aangezien de naam niet meer alleen refereert

aan het dorp *an sich* maar ook aan een trend, merk of leefstijl. Onder commodificeren wordt het verhandelbaar maken en vermarkten van bepaalde goederen verstaan. Een voorwerp wordt omgevormd tot een product of *commodity* waarmee profijt behaald kan worden op de lokale of internationale markt (cf. Shepherd 2002; Sylvain 2005 in: Inda & Rosaldo 2008: 403-433). Tegenwoordig wordt er in de antropologie steeds meer gesproken over het commodificeren van cultuur en identiteiten voor toeristische doeleinden. Peterson (2003) ziet in dat cultuur en identiteit tevens gecommuniceerd kunnen worden in (massa)media. Ik voeg me bij Peterson, omdat dit in Volendam duidelijk zichtbaar wordt. Mediavormen maken gebruik van de (vermeende) cultuur van Volendam en de populariteit daarvan.

4.5 Bespiegeling

Alles wat in Nederland anno 2010 overgoten wordt met 'het Volendammer sausje' lijkt in goud te veranderen en wordt een grote hit. Er wordt veel populariteit en geld gewonnen met de verspreiding van stereotype beelden over de Volendamse gemeenschap. Steeds meer mediabronnen hebben dat ontdekt en zetten Volendam in als kip met het gouden ei. Ook inwoners zelf zien de populariteit van hun eigen dorp in en zijn blij dat hun café of winkel er wel bij vaart. Volendam is steeds meer een verkoopstrategie of merk geworden dan dat het refereert aan de realiteit van alledag. Inwoners die geen direct profijt ervaren, zijn minder te spreken over de media-aandacht omdat de commodificatie van de Volendamse gemeenschap en cultuur hand in hand gaat met het essentialiseren ervan. Een simpel en essentialistisch beeld verkoopt nu eenmaal makkelijker dan een complex en meervoudig beeld over de gemeenschap. Media sluiten de ogen voor variatie en diversiteit in het dorp. Ze laten nooit de andere kanten van het dorp zien, omdat dit de verkoop zou verhinderen. De Volendamse gemeenschap wordt neergezet als een soort stam die speciaal en traditioneel is. Hierdoor hebben veel van mijn informanten het gevoel niet begrepen te worden als zijnde moderne en vooruitstrevende Nederlanders. Ze hebben het idee dat de buitenwereld hen enkel ziet als Volendammer, waarmee hun echte identiteit en *self* genegeerd wordt.

Hoofdstuk 5 **Klederdracht, tulpen & molens in Volendams toerisme**

Het is februari en de Dijk ligt er rustig bij. Terwijl lichte sneeuw naar beneden dwarrelt loop ik binnen twee minuten van de noordkant naar de zuidkant van de Dijk. Een enkele toerist, ingepakt in sjaal en handschoenen, waagt zich in het dorp om de authentieke Hollandse sfeer op te snuiven. Het merendeel van de souvenirwinkeltjes is gesloten. Half maart begint de Dijk langzaam te veranderen; winkeltjes gaan open of treffen voorbereidingen om voor Pasen (het startpunt in het toerisme) klaar te zijn met een opgeruimde etalage vol Hollandse prullaria. In mijn laatste veldwerkweek in mei herken ik de Dijk amper terug. Het bruist; er zijn terrasjes, de ijswinkel is open, er staan vis- en frietkramen en nergens is een gesloten winkel te vinden. De parkeerplaats achter Hotel Spaander staat standaard vol met touringcars. Inmiddels vaart de Markenexpress om het kwartier, wat de man bij de entree blijft herhalen: “afvaart naar Marrekûh over één kwartier!” De Dijk ziet er tiptop uit en inmiddels moet ik er tien minuten voor uittrekken om over de Dijk te lopen vanwege het slenterende volk op de Dijk. Ook al blijf ik een ‘jas’, ook ik verlang, net als de ‘echte’ Volendammers, terug naar het rustige seizoen.

In dit hoofdstuk neem ik u mee op een toeristische tour door Volendam. U ervaart wat een toerist in Volendam kan zien, doen en kopen. Duidelijk wordt dat identiteit en geschiedenis op vergaande wijze gecommuniceerd worden. Het beeld in toerisme stigmatiseert het hele dorp door de inwoners als traditioneel en oer-Hollands voor te stellen, een beeld dat de hele wereld overgaat. Theorieën over *staged authenticity* worden uiteengezet en gekoppeld aan de Volendamse context. Mijn informanten beschrijven wat hun band met het toerisme is en hoe zij de stigmatisering ervaren. De essentialisering in toerisme wordt doorgaans minder kritisch bekeken dan de essentialisering in media en in de gemeenschap. Veel informanten geven echter aan, het gevoel te hebben hun dorp kwijt te raken aan toeristen en vinden het jammer dat toeristen een onecht en oppervlakkig beeld van hun dorp meekrijgen. Net als in hoofdstuk vier gebruik ik hier de theorieën rondom commodificatie en theorieën over instrumentalisme vs. symbolisme. Eveneens komen inzichten rondom antropologie en toerisme aan bod en schaar ik mij achter auteurs die soortgelijke situaties als de Volendamse situatie van *staged authenticity* hebben waargenomen.

5.1 Staged authenticity & strategisch essentialisme

Rond 1870 komen er steeds meer schilders naar Volendam om de pittoreske groene huisjes en bewoners in klederdracht vast te leggen. Leendert Spaander ziet hier brood in en opent een hotel waar hij kunstenaars laat betalen met schilderijen. Hiermee is de basis gelegd voor het Volendams toerisme. Ook klederdachtmaker Többen ziet dat er geld te verdienen valt en

besluit poppen in klederdracht te verkopen. Fotografen zien hun kans schoon en starten winkels waar toeristen zich kunnen laten fotograferen in klederdracht. Tegenwoordig is deze *commodification of culture* geïntensiveerd en is de Dijk het toeristische centrum met souvenir-, vis- en fotowinkels (Van Rekom & Go 2006: 774). Op deze wijze is er een beeld ontwikkeld van Nederlandse authenticiteit in Volendam dat nog altijd gepresenteerd wordt aan buitenlandse toeristen die in Amsterdam verblijven en een dagje buiten de stad willen spenderen; “Then we move on to the worldfamous fishing village of Volendam on the borders of the former Zuiderzee (now called IJsselmeer) with its wooden houses and locals wearing their colourful style of dress” (Lindbergh 2009: 6). Volendam heeft tegenwoordig nog maar drie bidders en de meeste inwoners dragen hun traditionele klederdracht niet meer. (De Palingsoap 27-11-2009; Van Rekom & Go 2006: 773, 775). Ondanks het verdwijnen van deze oer-Hollandse taferelen en tradities blijft het toeristische beeld bestaan.

Volendam vergaart, ook heden ten dage, nog veel inkomsten uit het toerisme. Inwoners die geen direct profijt van het toerisme ervaren, hebben kritiek op het massale karakter ervan. Dit komt voornamelijk tot uiting bij de politieke strijd rondom de Dijk waarin verschillende belangen verwickeld zijn. Hotel Spaander en andere toeristische bedrijven willen graag dat de Dijk open blijft voor auto's en tourbussen omdat toeristen dan snel op ter plaatse zijn. Veel inwoners ergeren zich daarentegen aan de grote touringcars die zich de smalle Dijk opwurmen. Inwoners willen hun Dijk terug, omdat zij er zelf amper meer op kunnen lopen vanwege de hordes toeristen.

Deze dag moest er een keer van komen. Ik loop de Dijk op en kies de eerste de beste fotowinkel om mijn foto in klederdracht te laten maken, een *must-do* voor elke toerist. Ik word begroet door een oude man in een soort grote verkleeddoos. Ik zoek zorgvuldig mijn maat klompen uit en krijg min of meer opgedragen mijn jas en tas in een box te doen en mijn haren op te steken. Twee vrouwen komen te voorschijn en zoeken uit de rekken met klederdracht stukken mijn maat uit. Van alle kanten worden er kledingstukken aangetrokken. Binnen *no time* ben ik omgetoverd tot een Volendamse; de rok met gekleurde strepen, een schort over de rok, een blouse met gestikte bloemen, een sjaaltje en de typerende rode ketting. Er ontbreekt nog één ding; de hul. Met grote zorgvuldigheid wordt het hoofddekseel uit de kast getoverd en op mijn hoofd gezet. De vrouwen nemen me mee naar een heuse decorzaal waar ik kan kiezen uit verschillende Hollandse taferelen; het keukentje, tussen de tulpen, in de haven of in een klomp. Ik kies voor de keuken. “Wat wil je vasthouden? Een mandje met kaas of een bos tulpen?” Mijn mandje met kaas moet ik mooi vasthouden en de klompen moeten goed in beeld komen door het voetenbankje onder de rok die behendig gedrapeerd wordt. Zo snel als ik aangekleed werd, zo snel sta ik weer buiten. Een beetje beduusd, ontdaan van de Volendammer dracht, vijftien euro lichter en met twee foto's als herinnering.

In toerisme wordt het beeld geschetst van een oer-Hollands dorp waar tradities nog hoog in het vaandel staan en waar inwoners traditionele klederdracht met klompen dragen²⁰. Dit geeft een verkeerd beeld over Volendam waardoor toeristen op zoek gaan naar authenticiteit. Dit is echter geen vaststaande situatie meer; net als identiteit is authenticiteit onderhandelbaar geworden. Toeristische plekken kunnen authenticiteit dan ook zelf bepalen (Cohen 1988; Tucker 2002). In Volendam gaat dit onderhandelen over authenticiteit door middel van *staged authenticity*; het opvoeren of recreëren van culturele tradities van vroeger (cf. Chhabra et. al. 2003). Het fotograferen van toeristen in klederdracht lijkt een authentiek tafereel neer te zetten. Ondanks dat de authenticiteit in het toerisme geen afspiegeling van de werkelijkheid is, zijn toeristen, zoals blijkt uit het onderzoek van Van Klaveren (2004), erg tevreden over de authenticiteit die zij ervaren.

Het inzetten van *staged authenticity* is een strategie van Volendam om te voldoen aan de verwachtingen van toeristen. Buiten Volendam bestaat het essentialistische beeld van de klederdracht, het oer-Hollandse, de tulpen en de molens. Door mondialisering en modernisering bestaat dit beeld steeds minder. Om geld te verdienen speelt de toeristische sector van Volendam in op de verwachtingen van toeristen door essentialistische beelden om te vormen tot verhandelbare producten (cf. Shepherd 2002; Sylvain 2005 in Inda & Rosaldo 2008: 404-432). De lokale tradities overheersen opzettelijk in het toerisme, in plaats van dat Volendam overspoeld wordt door een mondiale eenheidsworst. Antropologe Tsing neemt een zeer kritische houding ten opzichte van mondialisering aan, waarin ik mij kan vinden. Zij stelt dat mondialisering te zeer voorgesteld wordt als een proces waarbij de wereld gereduceerd wordt tot één mondiale cultuur. Volgens haar vergeet men dat er ook kracht vanuit lokaliteiten zelf komt en dat zij de mondialisering ook kunnen beïnvloeden (Tsing 2000 in Inda & Rosaldo 2008: 66-98). Ondanks haar vernieuwende kijk op mondialiseringstheorieën, mis ik de beweegredenen die culturele groepen kunnen hebben om vast te houden aan hun lokaliteit. In lijn met Friedman (1990 in Eriksen 1993: 167-168) zie ik als één van de redenen om lokale tradities in leven te houden, de angst om de eigen identiteit te verliezen en daardoor op te lossen in de postmoderne chaos. Zowel Tsing als Friedman vergeten echter de instrumentalistische drijfveren van culturele groepen om terug te vallen op lokale tradities (cf. Cohen 1969; Rasch 2008). Uiteraard zijn mensen in Volendam symbolisch verbonden met de folkloristische beelden en willen ze voorkomen dat deze beelden verdwijnen, toch voert het instrumentalisme mijns inziens de boventoon; men profiteert van de stereotype verwachtingen

²⁰ Voor mijn foto in klederdracht zie bijlage VI

van de toerist. Volendam genereert door het verspreiden van de authentieke beelden, veel geld uit het toerisme. Het dorp heeft als lokaliteit invloed op het mondiale niveau door zich via *staged authenticity* en strategisch essentialistisch te profileren als hét oer-Hollandse vissersdorpje van Nederland. Tsing heeft in zoverre gelijk door te stellen dat mondialisering niet de eenrichtingsweg is zoals velen zeggen (Tsing 2000 in Inda & Rosaldo 2008: 66-98). De gemeente Edam-Volendam wil, als het aan hen ligt, authenticiteit creëren in het dorp.

“Uit onderzoek is gebleken dat verbetering van het toeristisch product van Volendam hard nodig is. Toerisme in Volendam is oppervlakkiger geworden: mensen verblijven voor een aantal uur en in de avonduren lijkt het uitgestorven op de Dijk. De grote concentraties van het massatoerisme in de zomer brengen veel ruimtelijke- en verkeersproblemen met zich mee. Naar mijn mening moet het beeld dat toeristen van Volendam hebben veel meer waar gemaakt worden. Door meer op de beleving te gaan zitten; het authentieke naar voren te laten komen en innovatief te zijn. Bijvoorbeeld door het straatbeeld hieraan aan te passen en meer te maken zoals het vroeger was, of historische aspecten zoals de oude vissersboten terug te laten komen.” – Marcella, economische zaken & toerisme Gemeente Edam-Volendam

Via Marcella kom ik in contact met Stichting Tourist Promotion Volendam. Zij houden zich bezig met de manier waarop Volendam geprofileerd moet worden.

“Je moet vooral de oer-Hollandse gezelligheid benadrukken, dan blijven mensen terug komen. Volendam moet zich bewust worden van het feit dat het niet vanzelfsprekend is dat er jaarlijks zoveel toeristen komen. We moeten er iets voor blijven doen. Als Volendam niet dichtbij Amsterdam had gelegen, was het even nietszeggend als Spakenburg.” – Directeur STP Volendam

In Volendam zijn veel voorbeelden te zien van de *staged authenticity*. Zo organiseert de VVV rondleidingen door gidsen gehuld in klederdracht. Mijn contactpersoon Olga bij de VVV vindt dat er meer aan authenticiteit gedaan zou moeten worden.

“Edam heeft de kaasmarkt. Waarom hebben wij geen evenement waarbij de botters de haven in varen en de vis verwerken bij de visafslag? Maak daar maar een show van, net als die kaasmarkt. Dan blijven de mensen wel komen. En als je dat dan laat doen door mensen in klederdracht, krijgen toeristen te zien wat ze voorgehouden is in folders. Nu hebben we alleen toeristen die één uur losgelaten worden.” – Olga

De souvenirwinkels op de Dijk zijn stuk voor stuk een voorbeeld van *staged authenticity* omdat ze inspelen op de Hollandse trend met hun spullen (Chhabra 2003; Cohen 1988).

Molens, klompen en tulpen vormen het overgrote deel van de collecties. De opgevoerde authenticiteit verwijst in deze winkels niet zozeer naar Volendam, maar eerder naar het traditionele en oude Nederland. Volendam leent zich in mijn ogen voor dat oude beeld van Nederland, omdat toeristen naar het dorp komen met het idee een stukje oude bewaarde cultuur van Nederland te aanschouwen. Het Volendams Museum is een andere plek waar de geschiedenis van Volendam gereconstrueerd wordt en waar het dorp als authentiek en speciaal neergezet wordt. Ook Hotel Spaander weet *staged authenticity* goed in te zetten doordat zij in hun café, een sfeer hebben gecreëerd die doet denken aan de Gouden Eeuw. Op de schilderijen aan de muur zijn oude Volendamse tafereelen te zien waarin ieder gekleed is in de Volendammer klederdracht. Wat zijn de gevolgen van *staged authenticity* en strategisch essentialisme voor de verbondenheid van inwoners met hun dorp?

5.2 Identificatie met toerisme-essentialisering

Het toerisme plakt een etiket op de hele gemeenschap. De gemeenschap wordt gereduceerd tot één gelijke groep oftewel gestigmatiseerd (Eriksen 1993: 20-30). Hoewel het stigma grotendeels door de gemeenschap zelf gevormd wordt, moet men er, zoals bij alle essentialisering, bij stil staan dat een stigma niet voor de gehele groep kan gelden (Cohen 1985; Eriksen 1993). Menig toerist zal in mijn visie vertrekken met een essentialistisch beeld van Volendam, *a clearcut situation from a-far*, zelfs al zien ze weinig klederdracht en visserij. Het dorp weet een zeer authentiek beeld van zichzelf te vormen op de Dijk en in de winkels, waardoor de realiteit niet zozeer opvalt wanneer men in het dorp rondloopt. Pas wanneer men beter kijkt, wellicht ook beter *wilt* kijken, vallen de variaties op. *The clearcut situation from a-far may not be that clearcut after all*. De gemeenschap zet deze ogenschijnlijk duidelijke situatie zelf neer om er op instrumentalistische wijze geld mee te verdienen. Antropoloog Sylvain noemt dit, in de bundel van Inda & Rosaldo (2008), ook wel strategisch essentialisme. In hoofdstuk vier is gesteld dat instrumentalisme en symbolisme tevens naast elkaar kunnen bestaan (Rasch 2008). In toerisme geldt dit ook, aangezien inwoners van Volendam zich, ondanks weerstand tegen het toerisme, ook verbonden voelen met het oer-Hollandse dat in het toerisme naar voren gebracht wordt. De toerisme-essentialisering stuit op minder kritiek dan de media-essentialisering. In mijn ogen komt dit doordat Volendam en toerisme al ongeveer 140 jaar aan elkaar verbonden zijn. Toch bestaat er ook onbegrip.

“Er komen hier bussen vol Japanners die een wereldreis maken. Willen ze van alle plekken van de wereld,

per se naar Volendam? Wat is hier nou te zien? Het is niet meer dan 250 meter dijk. En tot slot draagt bijna niemand nog die klederdracht waar ze voor komen!” – Carina

Kritiek op het toerisme en de essentialisering erin, heeft met name betrekking op de negatieve gevolgen voor het dorp en de gemeenschap. Inwoners kunnen in de zomer amper over de Dijk wandelen en fietsen vanwege de drukte. Wanneer ik Ineke en haar man Jan vraag of ze zich thuis voelen op de Dijk, geven beiden een ander antwoord. Ineke voelt zich er nog thuis, maar ze ziet wel dat de toeristen hun dijk langzaam in beslag nemen. Jan zegt resoluut zich niet meer thuis te voelen op de Dijk vanwege de hordes toeristen. Het gevoel van thuis wordt aangetast door een toenemend aantal ‘anderen’ in zijn sociale wereld (cf. Ghorashi 2002).

Volgens Ineke schort er veel aan de representatie van Volendam in het toerisme. Toeristen verwachten volgens haar een dorp waar iedereen in klederdracht loopt en op botters werkt. Zij zou graag benadrukt zien hebben dat Volendam *vroeger* zo was in plaats van te schetsen dat de hele gemeenschap nu nog zo is. Leraar Kees wil het echte beeld laten zien.

“Ik heb Jack van Gelder²¹ een keer via FC Volendam leren kennen en hij wilde het echte Volendam meemaken. Ik heb hem en zijn vrienden toen meegenomen op sleeptouw. Ik liet ze gevels, straatjes en het kerkhof zien. Ik neem mijn gasten altijd mee voor een wandeling van twee à tweeënhalf uur door Volendam want ik heb veel kennis over het dorp en dat wil ik delen, dat is mijn chauvinisme.” – Kees

Kees’ werkwijze kan gezien worden als de *coping*-strategie van sociale verandering; hij wil de beelden van zijn gasten veranderen door ze zelf mee op sleeptouw te nemen (Tajfel & Turner 1986: in Chrysochoou 2004: 132-134). Betsie, de trotse Volendamse, vindt alle aandacht van toeristen voor haar dorp soms wat te veel omdat het te druk wordt.

“Maar ik ben eigenlijk ook heel blij en trots dat er jaarlijks zoveel toeristen geïnteresseerd zijn in mijn dorp. Het dorp waarin ik ben opgegroeid en waarmee ik zo verbonden ben. Ik ben een keer gevraagd door de VVV om de rondleidingen te doen omdat men dacht dat ik dat vast heel goed kon door mijn enthousiasme en chauvinisme.”

Niet alleen de verbondenheid van ‘gewone’ inwoners is groot. Ondanks dat winkeleigenaren de Volendamse cultuur commodificeren en instrumentalistisch inzetten, voelen zij ook een verbondenheid met de cultuur en het dorp. Uiteraard vinden ze de bussen

²¹ Jack van Gelder is voetbalcommentator bij de publieke omroep.

toeristen op de Dijk zeer gunstig, omdat hun omzet er alleen maar van groeit. Het is dus geen of/of situatie; instrumentalisme kan naast symbolisme bestaan (cf. Rasch 2008).

Simon loopt onrustig door zijn winkel en zorgt er continu voor dat zijn winkel er goed uitziet. Waar ik ook kijk, zie ik souvenirs; tulpen, klompen, molentjes, Delfts blauw, tinnen beeldjes, T-shirts, mutsen. Achterin de winkel staan modelbotters. Wanneer hij deze verkoopt, straalt Simon. Hij legt uit hoe de botter opengeklapt kan worden en benoemt elk onderdeel. Nadat hij de kopers blij heeft gemaakt, belt hij zijn leverancier en vraagt hem wat hij nog te bieden heeft op het gebied van Holland.

Simon heeft duidelijk een goed gevoel wanneer hij Volendamse producten kan verkopen.²² Wanneer ik hem vraag of hij uit Volendam weg zou willen, vraagt hij verbaasd waarom hij dat in hemelsnaam zou doen. Hij schroomt echter niet zijn dorp in te zetten om producten te verkopen waarbij hij tegelijkertijd het dorp stigmatiseert als authentiek en oer-Hollands. Hij maakt duidelijk gebruik van *staged authenticity* (cf. Chhabra 2003; Cohen 1988). Instrumentalisme en symbolisme kunnen dus tegelijkertijd in eenzelfde persoon bestaan en werken.

5.3 Toerisme & media intergerelateerd

Door de voorjaarsvakantie is het druk in het dorp. Bij de VVV is het een gezellige bedrijvigheid en ik sta wat te kletsen met Olga. Ze vertelt me dat de populariteit van *De Palingssoap* en de carrière van Jan Smit erg veel bijgedragen hebben aan het toerisme, hun *Palingssoap*-route verkoopt dan ook zeer goed. Er komt een gezin binnen met twee kinderen. Ze vragen naar *De Palingssoap*-route omdat daar een foto van Jan Smit op staat. De ouders vinden het onzin om het te kopen, omdat ze de afgelopen dagen alles uit de route al gezien hebben. Dan wordt duidelijk wat het werkelijke doel van het bezoek aan de VVV is. Het meisje draait om haar moeder heen. “Ja vraag maar schat, ik weet niet of ze dat hier weten en willen zeggen...” Het meisje vraagt schoorvoetend aan Olga waar Jan Smit woont. “Ze willen liever niet dat wij het vertellen, maar Jan Smit vindt het nooit zo erg. Als jullie deze straat uitlopen en dan links bij de apotheek gaan zie je een groot huis met een hek, dan ben je er.” “Ja, mam! Het is een wit hek, dat heb ik op televisie gezien!”

Het toerisme en de media-aandacht blijken nauw met elkaar verbonden te zijn. Het toerisme speelt handig in op de populariteit van de reallifesoaps en de bekendheid van Volendamse artiesten. *De Palingssoap*-route van de VVV is de gebruikelijke VVV rondleiding maar dan

²² Voor een impressiefoto van de producten van Simon, zie bijlage VI.

met foto's van Volendamse artiesten²³. Niet alleen cultuur ook personen kunnen in hoge mate gecommificeerd worden (cf. Cohen 1988; Shepherd 2002). De winkel van Jan Smit trekt veel Nederlandse toeristen die hopen een winkel aan te treffen vol spullen van de zanger. Tot hun spijt is de winkel een normale kledingzaak met een kleine hoek met fanspullen. Jan, de man van Ineke, ergert zich aan het type toerist dat aangetrokken wordt door de media-aandacht. Ineke nuanceert zijn gedachten.

“De toerist in Volendam is er één met dikke buiken en tattoos; Nederlandse toeristen die vanwege Jan Smit komen. “Buitenlandse toeristen worden hier naartoe gebracht en kennen Jan Smit niet eens. Er worden afspraken gemaakt met touringcars en de groepen gaan vlug ergens eten en even de souvenirwinkeltjes in. Maar ik snap wel dat toeristen hier heen komen, want als je het meer en de haven ziet en je woont zelf drie hoog achter dan is dit een soort walhalla, zo is het toch?” – Jan & Ineke

“Volendam zou waarschijnlijk niet zo beroemd en populair zijn binnen Nederland zonder de bekende artiesten. Media schetsen het beeld dat de artiesten hier los rondlopen op De Dijk waardoor de gewone Nederlander dichtbij ze kan komen. Daarnaast lijken Nederlanders terug te verlangen naar de beschermde en veiligheid van het dorp; kinderen kunnen alleen naar school fietsen, overal is sociale controle en de criminaliteit is in vergelijking met de grote stad klein.” – FTV Productions

Door de populariteit van Jan Smit en zijn vrienden en het beeld dat in reallifesoaps van Volendam geschetst wordt, lijken veel Nederlanders zich te kunnen identificeren met het dorp waar gezelligheid en Nederlands-zijn voorop lijken te staan (cf. Abram et.al. 1997: 229).

5.4 Bespiegeling

Inwoners van Volendam bekritisieren de essentialisering van Volendam in toerisme minder dan de essentialisering in media. Kritiek betreft vooral de negatieve gevolgen voor het dorp. Door *staged authenticity* en strategisch essentialisme voorkomt de toeristische sector dat mondialisering lokale tradities uitvaagt. Volendam als lokaliteit houdt vast aan tradities waardoor ze invloed op het mondiale niveau hebben. Toeristen van over de hele wereld worden in groten getale naar het dorp gelokt met authentieke beelden. Inwoners hebben het gevoel hun dorp kwijt te raken aan toeristen. Daarnaast zorgen *staged authenticity* en strategisch essentialisme ervoor dat toeristen een oppervlakkig beeld meekrijgen van Volendam dat niet meer overeenkomt met het Volendam anno 2010. Inwoners voelen echter

²³ Zie bijlage VI voor de cover van *De Palingsoap*-route.

ook een symbolische verbondenheid met de authentieke beelden in het toerisme, omdat het deel is van hun geschiedenis. Inwoners die werkzaam zijn in het toerisme maken gebruik van de Volendamse cultuur om er zelf beter van te worden. De media-aandacht die in hoofdstuk vier toegelicht is, blijkt een impuls voor het Volendams toerisme. Samengevat is Volendam een dorp waar media en toerisme elkaar op handige wijze versterken om zo geld en populariteit te winnen.

Hoofdstuk 6

Slotbespiegeling

Voor mijn afstudeeronderzoek heb ik mij laten inspireren door de populariteit van het Noord-Hollandse dorp Volendam. De centrale vraagstelling heeft zich gericht op de processen van essentialisering en de manieren waarop deze processen symbolisch beleefd en instrumentalistisch gebruikt worden door inwoners van het dorp. Eén van mijn eerste conclusies vroeg tijdens de veldwerkperiode, was dat Volendam te beschrijven viel aan de hand van drie essentialistische identiteitsbeelden; één *emic* (van binnenuit de gemeenschap) en twee *etic* (van buiten de gemeenschap door media en toerisme). Binnen het dorp heerst het identiteitsbeeld van hoe een Volendamse inwoner zou moeten zijn; de Volendammer maatstaf. In nationale media staan inwoners van Volendam bekend als een traditionele, onmoderne groep met een eigen dialect en een aparte cultuur. In het toerisme wordt Volendam neergezet als een oud traditioneel vissersdorp waar men oer-Hollandse authenticiteit kan vinden; een volk in klederdracht. Volendamse inwoners zetten deze beelden zowel symbolisch als instrumentalistisch in. Ik heb reacties, kritieken en meningen van inwoners beschreven en hiermee een compleet beeld van Volendam geschetst. Daardoor heb ik laten zien dat de essentialistische identiteitsbeelden in de gemeenschap, de media en het toerisme niet de enige waarheid zijn.

De Volendamse gemeenschap vertoont familiegelijkenissen, een kenmerk dat voor Blok (1977 in Van Dam e.a. 2005) het herkenningpunt voor gemeenschap is. Deze familiegelijkenissen zijn in hoofdstuk op essentialistische wijze beschreven. Ik heb de familiegelijkenissen gelijkgesteld aan de *cultural stuff* waar Barth (1969) over spreekt. In tegenstelling tot Barth ben ik van mening dat de *cultural stuff* wél gedefinieerd moet worden om tot de kern van verschillen tussen gemeenschappen te komen. In mijn ogen leeft essentialisme nog altijd voort in de sociale werkelijkheid en is de taak aan antropologen om verschillen tussen groepen weer te geven in termen die groepen zelf gebruiken. Ik heb mij gepositioneerd als voorstandster van een combinatie tussen essentialisme, relationisme en constructionisme; *the best of three worlds*. De Volendammer maatstaf omvat het algemeen heersende beeld van hoe een inwoner van Volendam zou moeten zijn. Tevens zijn verschillen tussen Volendam en andere gemeenschappen, steden en dorpen belicht. Het constructionisme heb ik gehanteerd door de verhalen van inwoners, die zich niet met de Volendammer maatstaf identificeren, uit te lichten. Hierdoor werd de variatie en diversiteit binnen Volendam benadrukt. Lang niet alle inwoners identificeren zich met de Volendammer maatstaf, al

bestaat er een grote sociale druk om ‘het gangbare’ van de Volendammer maatstaf te volgen. Gemeenschappen kunnen voor de één houvast bieden in een tijdperk waarin identiteiten fluïde zijn en culturen verdwijnen, terwijl ze voor de ander een regelrechte gevangenis voor *the self* en identiteit betekenen (cf. Amit & Rapport 2002; Friedman 1990 in Eriksen 1993: 167-168; Misra & Preston eds. 1978). Slechts enkelen durven zich te verzetten tegen deze maatstaf. Personen moeten daar veel lef voor hebben, omdat er uitsluiting op kan volgen (cf. Wimmer 2002).

De Volendammer maatstaf wordt niet alleen opgelegd vanuit de gemeenschap aan oorspronkelijke inwoners van Volendam, maar ook aan ‘jassen’. Oorspronkelijke inwoners sluiten hun gemeenschap het liefste voor mensen van buitenaf. De drijfveer hiervoor is hun angst de Volendamse identiteit en cultuur kwijt te raken aan mondiale culturen. De mensen van buitenaf die in het dorp wonen, krijgen de Volendammer maatstaf opgelegd waarin vastligt wat er van hen verwacht wordt. Hiermee blijft de lokaliteit Volendam beschermd tegen mondiale invloeden en zodoende blijft het dorp een houvast voor de identiteit van oorspronkelijke inwoners. Nieuwe inwoners van Volendam zullen geheel moeten assimileren aan de Volendamse verwachtingen. Daarnaast worden zij voortdurend gewezen op hun *otherness* en nieuwe inwoners blijven, hoe lang zij ook in het dorp wonen, altijd ‘jassen’. De aanpassing, die de Volendamse gemeenschap van nieuwe inwoners eist, herken ik als assimilatie met een vleugje gedwongen integratie; het anders-zijn van nieuwelingen wordt voortdurend overgecommuniceerd.

In media wordt Volendam op essentialistische wijze neergezet als een traditioneel en onmodern dorp waar de gemeenschap een sterke culturele identiteit heeft. Volendam is meer een verkoopstrategie geworden in media dan dat het refereert aan de werkelijkheid. Mij is gebleken dat inwoners de media-aandacht als negatief ervaren. De beelden binden hun identiteiten en *selves* in waardoor ze het idee hebben niet gezien te worden als moderne en vooruitstrevende individuen maar enkel als deel van de gemeenschap (cf. Amit & Rapport 2002; Misra & Preston eds 1978). Duidelijk is dat de representatie en articulatiemacht in handen ligt van een netwerk dat een statisch beeld van Volendam vormt. De redenen hiervoor zijn niet enkel symbolisch te noemen, aangezien er veel geld gewonnen wordt uit alle media-aandacht. Inwoners van Volendam identificeren zich niet op symbolische wijze met de essentialistische beelden in de media maar enkelen gebruiken hun cultuur, die in deze beelden voorop staat, wel op instrumentalistische wijze zodat ze uiteindelijk winst maken (cf. Rasch 2008). Volendam is in hoge mate gecommuniceerd waardoor het een verhandelbaar product

is geworden waarin het ouderwets Hollandse beeld voorop staat. Mijns inziens is het bijzonder te noemen dat veel inwoners kritiek leveren op de essentialisering van de Volendamse gemeenschap en cultuur in de media. De Volendammer maatstaf, zoals weergegeven door mijn informanten in hoofdstuk twee en drie, verschilt mijns inziens niet veel van de essentialisering in media. Desondanks ergeren veel mensen zich aan het feit dat media voor een stigmatiserende beeldvorming in de rest van Nederland zorgen.

De essentialisering in toerisme weerspiegelt Volendam als een oer-Hollands dorp waar tradities hoog in het vaandel staan en waar inwoners traditionele klederdracht met klompen dragen. Door middel van *staged authenticity* wordt er voldaan aan de verwachtingen die toeristen hebben van Volendam. Culturele tradities van vroeger worden opgevoerd of gerecreëerd. In plaats van de tradities op te laten gaan in ‘een mondiale eenheidsworst’, gaat er juist kracht uit van de lokaliteit zelf door de authenticiteit te benadrukken en in hoge mate te commodificeren. Hierdoor gaat het essentialistische toerismebeeld, waarin Volendam bekend staat als een oud oer-Hollands vissersdorp met tradities, de hele wereld over. In hoofdstuk vier heb ik gesteld dat de beweegredenen om dit te doen zowel symbolisch als instrumentalistisch zijn. Symbolisch omdat Volendam haar cultuur en tradities niet wil verliezen. Het toerisme is de uitgelezen plek om deze tradities te conserveren en levend te houden. Men profiteert daarnaast van de stereotype verwachtingen van de toerist en verdient er geld mee. Volendam heeft als lokaliteit invloed op het mondiale niveau door zich middels *staged authenticity* en strategisch essentialistisch te profileren als hét oer-Hollandse vissersdorpje van Nederland. Door de nationale media is het Nederlands toerisme in Volendam flink toegenomen. Commodificatie, *staged authenticity* en strategisch essentialisme gaan hand in hand met instrumentalisme waarvoor de Volendamse cultuur ingezet wordt en het dorp geworden is tot wat het nu is.

Welke functie heeft essentialiseren? De drie essentialisering over Volendam hebben allemaal hetzelfde doel. Door de stereotype beelden te vormen en op te leggen aan de gehele gemeenschap, wordt er door *koenten* getracht de Volendamse cultuur en identiteit te beschermen tegen mondiale invloeden waardoor de typisch Volendamse tradities verloren zouden kunnen gaan. Essentialisering *an sich* kan dan ook gezien worden als een traditionalistische strategie omdat vastgehouden wordt aan één traditionele en statische identiteit en voorkomen wordt dat er plaats is voor andere culturele vormen en vermenging daarmee (Friedman 1990 in Eriksen 1993: 167-168). De media-essentialisering en toerisme-essentialisering hebben daarnaast nog een ander doel; het genereren van economisch gewin en

populariteit. Geëssentialiseerde beelden verkopen makkelijker dan beelden met ruimte voor variatie en diversiteit.

De traditionalistische strategie zorgt ervoor dat vastgehouden wordt aan één identiteit, in plaats van toe te geven aan de postmoderne identiteitsvorming die mondialisering met zich mee brengt. Andere culturen worden binnen Volendam het liefst buitengehouden wanneer het gaat om vestiging. Hierdoor is de Volendamse gemeenschap in mijn ogen een semi-gesloten gemeenschap. Deze aanname stoel ik op het onderzoek van Van Dam e.a. (2005: 30-33). Cognitief gezien is de Volendamse gemeenschap zeer gesloten, omdat er vaak maar voor één wereldbeeld, leefstijl en verwachtingspatroon gekozen wordt, namelijk zoals de Volendammer maatstaf die voorschrijft. In hoofdstuk twee kwam de metafoor van de fruitschaal met appels naar voren. In Volendam ligt er slechts één soort appel op de fruitschaal, waardoor het vanzelfsprekend is deze te kiezen. Uit een fruitschaal vol met appels heeft men ook de keuze een andere appel dan de gangbare te nemen. De gemeenschap is tevens gesloten op het gebied van symbolische identificatie. Het zich identificeren en symbolisch verbonden voelen met de gemeenschap is enkel weggelegd voor oorspronkelijke inwoners van Volendam. Door het voortdurend benadrukken van *otherness* is symbolische toegang en identificatie met en opname in de Volendamse gemeenschap slechts beperkt mogelijk voor nieuwe inwoners (*cf.* Ghorashi 2002). Daarnaast staat het dorp wél open voor groepen of bronnen waaruit inkomsten gegenereerd kunnen worden voor de Volendamse economie.

In hoofdstuk twee heb ik aangegeven dat er in mijn visie een verband bestaat tussen de *emic*-essentialisering enerzijds en de essentialisering in media en toerisme anderzijds. Inwoners van Volendam worden voortdurend geïdentificeerd met hun dorp in plaats van met hun *self*. Dit heeft vergaande gevolgen voor de manier waarop individuen in Volendam naar zichzelf kijken omdat geconfronteerd worden met een statisch stigma zowel binnen hun dorp als in media en toerisme. Ik heb een *selffulfilling prophecy* gesignaleerd tussen de drie essentialisering. Door overall gezien te worden als deel van een traditionele en speciale groep mensen, gaan individuen zichzelf enkel zien als deel van de Volendamse gemeenschap. Dit verklaart in mijn ogen waarom er de Volendammer maatstaf blijft zegevieren binnen het dorp.

Gedurende het onderzoek heb ik mij dikwijls de vraag gesteld of Volendam wel speciaal genoeg was om er een heel onderzoek aan te wijden. Hebben niet alle kleine dorpen een sterke gemeenschapszin? In mijn visie zou er meer onderzoek gedaan moeten worden in

kleine gemeenschappen in Nederland om erachter te komen of maatstaven in andere dorpen ook bestaan. Het is interessant om te onderzoeken waarom een bepaald dorp wél een grote sociale controle en druk kent terwijl een ander dorp meer ruimte biedt voor het individu. De invloed van media en toerisme in Volendam is een uniek aspect dat ontbreekt in andere dorpsgemeenschappen waardoor de vergelijking wellicht niet te maken is. Want door met name de media en de *selffulfilling prophecy* die deze met zich meebrengt worden de inwoners van Volendam, meer dan in een andere dorpsgemeenschap, enkel als deel van de gemeenschap gestigmatiseerd.

Kort samengevat heeft deze thesis laten zien dat essentialisering de wereld overzichtelijk maakt, maar dat het stereotyperen van gehele gemeenschappen ook negatieve gevolgen heeft voor leden. Duidelijk is geworden dat essentialisering bescherming biedt in een hypermobiele wereld. Alle drie de essentialiseringstypen grijpen terug op identiteiten en tradities van vroeger, zodat de cultuur in het huidige mondiale tijdperk niet verloren gaat. De *emic*-essentialisering is hier het beste voorbeeld van, al grijpen ook de essentialisering in media en toerisme terug op het verleden. De identiteitsbeelden in media en toerisme worden daarnaast gevormd om geld mee te verdienen. De essentialisering over Volendam worden vaak tot stand gebracht door een deel van de gemeenschap. Het essentialiseren van gehele gemeenschappen is onjuist omdat daarmee variatie en diversiteit genegeerd wordt. De verschillende zienswijzen en gedragingen binnen Volendam zijn in beeld gebracht, waardoor er *beyond the clearcut situation* gegaan wordt. Hierdoor is duidelijk geworden dat essentialiseren een individu reduceert tot enkel een lid van zijn of haar gemeenschap, terwijl hij of zij een eigen *self* en identiteit ontwikkeld heeft. Mijns inziens zal er in Volendam, zolang *van wie bin jij 'r ien?* het dorpsmotto blijft, weinig ruimte zijn voor het individu omdat de relatie met de gemeenschap telkens benadrukt wordt.

Zou ik zelf in Volendam willen wonen? Het was een leerzame periode; voor de eerste keer woonachtig in een dorpse gemeenschap en voor de eerste keer ervaren dat ik 'de ander' ben vanwege mijn huidskleur. De vraag blijft hoe mijn eigen culturele bagage van invloed is geweest op de uitkomsten van dit onderzoek. Voor mij is het in ieder geval duidelijk; Volendam is een mooi dorp maar of ik er zou willen wonen...?

Bibliografie

Abram, S. et al.

1997 *Tourists and Tourism; Identifying with People and Places*. Oxford: Berg.

Alders, J.

2001 *Commissie onderzoek cafébrand nieuwjaarsnacht*. Rotterdam: Phoenix & den Oudsten.

Amit, V. & N. Rapport

2002 *The Trouble with Community: Anthropological Reflections on Movement, Identity and Collectivity*. London: Pluto Press.

Anderson, B.

1983 *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. London: Verso.

Barth, F.

1969 *Ethnic Groups and Boundaries: the Social Organization of Culture Difference*. Oslo: Universitetsforlaget.

Bauman, Z.

1998 *Globalization; The Human Consequences*. Columbia: University Press.

Bootsman, K.

1994 *Kuieren door Volendam*. Volendam: Drukkerij Zwarthoed bv.

Centraal Bureau voor de Statistiek

2008 *Gemeente op Maat; Edam-Volendam*. Den Haag: CBS/Grafimedia.

Chhabra D. et. al.

2003 'Staged Authenticity and Heritage Tourism.' *Annals of Tourism Research* 30 (3): 702-719.

Cohen, A.

1969 *Custom & Politics in Urban Africa: A Study of Hausa Migrants in Yoruba Towns*.
London: Taylor & Francis.

Cohen, A.P.

1985 *The Symbolic Construction of Community*. London: Routledge.

Cohen, E.

1988 'Authenticity and Commoditization in Tourism.' *Annals of Tourism Research*
8 (3): 371-386.

Crocker, J.

2005 'De sociale psychologie van stigmatisering.' *Tijdschrift voor Seksuologie* 29: 4-10.

Chrysochoou, X.

2004 *Cultural Diversity; It's Social Psychology*. Oxford: Blackwell Publishing.

Dam, van R. e.a.

2005 *Closed Communities: een verkennend onderzoek naar geslotenheid van
gemeenschappen in Nederland*. Universiteit van Wageningen.

Eriksen, T.H.

1993 *Ethnicity and Nationalism: Anthropological Perspectives*. London: Pluto Press.

Friedman, J.

1990 'Being in the World: Globalisation and Localization.' In: Mike Featherstone (ed.),
Global Culture. London: Sage, pp. 311-328.

Ghorashi, H.

2002 *Ways to Survive, Battles To Win*. New York: Nova Publishers.

Ginkel, van R.

2009 'De verbeelding van Hollands vissersvolk.' *Sociologie* 5(1): 2-26.

Guyt, E.

2008 *Ik, Adriaan Veerman; het wonderlijke leven van een Volendammer*. Den Haag: Uitgeverij BZZTôH.

Hedetoft, U & M. Hjort

2002 *The Postnational Self: Belonging and Identity*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Inda, J.X. & R. Rosaldo (eds.)

2008 *The Anthropology of Globalization*. Oxford, Blackwell Publishing.

Kes, J.

2004 *Op het ritme der golven: een muzikale reis door Volendams verleden*. Alkmaar: De Alk.

Koning, P. & E. Koning

2002 *Waarheid en Roddel: Volendam, dorp vol luide engelen*. Amersfoort: Wilco.

Klaveren, K. van

2004 *Toerisme in Volendam; het profiel van de toerist en de afname van het aantal toeristen*. Diemen: afstudeerscriptie Hogeschool INHolland.

Klein Beernink, M.

2006 *Support in Volendam: de kracht van de gemeenschap na een ramp*. Bohn: Stafleu van Loghum.

Mead, M.

1965 *Groei naar volwassenheid op Samoa*. Utrecht/Antwerpen: Het Spectrum.

Misra, B. & J. Preston

1978 *Community, Self and Identity*. The Hague: Mouton Publishers.

Modood, T.

2007 *Multiculturalism: a civic idea*. Cambridge: Polity Press.

Peterson, M.A.

2003 *Anthropology & Mass Communication; Media and Myth in the New Millennium*. New York: Berghahn Books.

Pinxten, R.

1994 *Culturen Sterven Langzaam: over interculturele communicatie*. Antwerpen: Houtekiet.

Rasch, E.D.

2008 *Representing Maya's: Indigenous Authorities and the Local Politics of Identity in Guatemala*. Utrecht University.

Raven, D.

2008 *Globalia; een reisverslag*. Amsterdam: Thelathesis.

Rekom, van J & F. Go

2006 'Being Discovered. A Blessing to Local Identities?' *Annals of Tourism Research* 3(3): 767-784.

Shepherd, R.

2002 'Commodification, Culture and Tourism.' *Tourist Studies* 2(183): 183-201.

Sökefeld, M.

1999 'Debating Self, Identity and Culture in Anthropology.' *Current Anthropology* 40(4): 414-447.

Sylvain, R.

2005 'Disorderly Development: Globalization and the Idea of "Culture" in the Kalahari.' In: J. Ina & R. Rosaldo (eds.), *The Anthropology of Globalization*. Oxford: Blackwell Publishing, pp. 404-432.

Tajfel, H. & J. Turner

1986 'The Social Identity Theory of Intergroup Behaviour.' In: X. Chrysochoou, *Cultural Diversity; It's Social Psychology*. Oxford: Blackwell Publishing, pp. 132-134.

Tol, J. & M. Veerman

1999 *One Way Wind: de geschiedenis van de palingsound*. Kempen: Europese bibliotheek.

Tönnies, F.

1887 *Gemeinschaft und Gesellschaft*. Harvard: Fues.

Tsing, A.

2000 'The Global Situation.' In: J. Inda & R. Rosaldo (eds.), *The Anthropology of Globalization*. Oxford: Blackwell Publishing, pp. 66-98.

Tucker, H.

2002 *Living with Tourism; Negotiating Identities in a Turkish Village*. London, Routledge.

Verhagen, S.

2008 'Identiteit en de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid.' *Migrantenstudies* 3: 199-206.

Vermeulen & Govers

1997 *The Politics of Ethnic Consciousness*. Basingstoke, Hampshire: MacMillan Press.

Wikan, U.

1999 'Culture: A New Concept of Race.' *Social Anthropology* 7(1): 57-64.

Wimmer, A.

2002 *Nationalist Exclusion and Ethnic Conflict: Shadows of Modernity*. Cambridge: University press.

Geraadpleegde websites

Gemeente Edam- Volendam

- z.j. 'Kunst en Cultuur.'

<http://www.edam->

[volendam.nl/index.php?simaction=content&mediumid=1&pagid=148&fontsize=12&stukid=487](http://www.edam-volendam.nl/index.php?simaction=content&mediumid=1&pagid=148&fontsize=12&stukid=487) (8 december 2009).

- z.j. 'Cijfers en feiten.'

<http://www.edam->

[volendam.nl/index.php?simaction=content&mediumid=1&pagid=125&fontsize=12](http://www.edam-volendam.nl/index.php?simaction=content&mediumid=1&pagid=125&fontsize=12) (8 december 2009).

Neyens, J.

2001 'Inleidende studie tot etniciteit in Afrika: met een casestudy over etniciteit bij de Baluba.' http://www.ethesis.net/baluba/baluba_inhoud.htm (gelezen op 8 december 2009).

Stichting Slachtoffers Nieuwjaarsbrand Volendam

z.j. <http://www.slachtoffersnieuwjaarsbrand.nl/> (gelezen op 10 juni 2010).

Volendams Museum

z.j. *Stichting Vrienden van het Museum.*

<http://www.volendamsmuseum.nl/index.php?id=12558&mid=2941&sid=3921> (gelezen op 6 juni 2010).

Overig

De Palingsoap (TROS)

‘Familie Loege op de botter,’ uitgezonden op 16 oktober 2009.

De Wereld Draait Door (VARA)

‘Jakhalzen in Volendam,’ uitgezonden op 2 juni 2010.

Hotel Spaander

z.j. *Informatiebrochure*. Volendam.

Lindbergh

2009 ‘Excursions Winter 2009/2010.’ Toeristenfolder uit Amsterdam.

Netwerk (NCRV)

‘Aantrekkingskracht PVV in Volendam,’ uitgezonden op 28 juni 2009.

Studente Lotte Thissen gaat vier maanden op kamers en studeert af op palingdorp

Volendam onder antropologische loep

DOOR COEN VAN DE LUYTGAARDEN
VOLENDAM - Volendam bestuderen. In alle stilte. Zonder daar ruchtbaarheid aan te geven. Dat op zich is al een uitdaging.

Lotte Thissen loopt er niet voor weg. Integendeel. De 21-jarige studente culturele antropologie aan de Universiteit van Utrecht gaat vier maanden op kamers bij een Volendamse familie. Ze beweegt zich van februari tot en met mei volledig in de lokale gemeenschap. „Ik ga Volendam bestuderen. Proberen mee te leven met het dorp. Dat is een hele uitdaging.”

Lotte wil weten of er nog andere dingen bestaan dan de paling-sound. Wat of er waar is van de vooroordelen, die de ene Volendammer omarmt, maar waar de andere zich mateloos aan stoort.

Tradities

„Ik ga me met name richten op de beelden die in de media geschetst worden. Kort door de bocht, wordt Volendam neergezet als een hechte gemeenschap waar iedereen elkaar kent, paling eet en naar Jan Smit luistert. Ook op toeristisch gebied bestaat het beeld van een oer-Hollands dorp waar tradities voortleven en

Volendammers als Jan en Rene: goed studiemateriaal.

ARCHIEFFOTO THEO GROOT

mensen nog in klederdracht lopen. Ik wil weten of Volendammers zich wel met deze beelden identificeren. Wat is in hun ogen

de Volendamse identiteit? Gebruikt men deze beelden om bronnen en erkenning mee veilig te stellen? Dat soort vragen

stel ik centraal tijdens mijn afstudeerproject.”

Zelf komt Lotte uit Roermond. Haar wacht ongetwijfeld een

aangename cultuurschok. De Limburgse, die overigens een week met verlof gaat om carnaval te vieren, is volledig onbekend met de gebruiken en gewoonten in Volendam. Maar dat beschouwt ze juist als een pre.

Ze wil het ook beslist anders aanpakken dan De Palingsoap. Deze televisieserie van de Tros was korte tijd ongekend populair en leidde zelfs tot een significante stijging van het aantal toeristen in het dorp. Hoewel De Palingsoap veel positieve reclame opleverde, stuitte de serie bij veel Volendammers op kritiek. Zij herkenden zich niet in de beelden, vonden de toonzetting gekunsteld en hadden moeite met manier waarop dorpsgenoten werden geportretteerd.

Volop stof dus voor Lotte Thissen, die de Volendammers onder de cultureel-antropologische loep wil leggen. „Ik heb niets tegen de Palingsoap maar vraag me af of het wel een betrouwbaar beeld is. Ik wil gaan participeren in het leven van Volendam en hoop via gesprekjes informatie te krijgen.”

„Ik ga het heel anders doen dan de makers van De Palingsoap. Al levend wordt men wijzer. Ik ga niet met een camera het dorp binnenstormen.”

Artikel uit het Noord-Hollands Dagblad over het onderzoek in Volendam, 13 januari 2010.

Foto van het Volendams Opera Koor tijdens het concert van 2009 in de Sint Vincentiuskerk te Volendam, gekregen van gastmoeder Gretha de Groot-Honingh.

Bijnamenmonument in het centrum van Volendam.

Gonnie Schilder²⁵ is net vijf jaar geworden wanneer zij naar de Sint Jozefschool in het centrum van Volendam gaat. Koen Zwarthoed is ook vijf jaar en gaat naar de J.F. Kennedy. Gonnie en Koen hebben ieder een vriendenploeg van tien jongens en meisjes die zij via school en de sportclub kennen. Wanneer zij twaalf jaar zijn, gaan ze allebei naar het Don Bosco College; de middelbare school van Volendam. Ze zijn allebei blij dat hun vrienden grotendeels in dezelfde klas zitten. Gonnie en Koen komen bij elkaar in de klas en hun vriendenploegen krijgen een haatliefde relatie. Wanneer ze zestien zijn, mogen Gonnie en Koen zich voor het eerst in het Volendamse nachtleven storten. De vriendenploegen houden, voordat zij naar de kroegen gaan, ‘zitjes’ bij elkaar. Hier drinken ze alvast in en worden de laatste roddels aan elkaar verteld. Dan gaan beide vriendenploegen op de fiets richting de Dijk. Koen ziet Gonnie bij café de Vrijheid en hij biedt haar een biertje aan. In de zomervakantie gaat Koen met zijn vriendenploeg naar Mallorca en zij komen daar de vriendenploeg van Gonnie ook tegen in de Volendamse discotheek op het eiland. De twee pubers beginnen elkaar leuk te vinden maar pas in september op de Volendamse Kermis slaat de vonk over. Tijdens het feest dat vier dagen duurt, loopt Koen steeds achter Gonnie aan. Als ze achttien zijn hebben ze inmiddels een jaar een relatie. Koen is als bouwvakker in dienst bij zijn vader en Gonnie werkt als interieurverzorgster via het schoonmaakbedrijf Succes, dat bekend staat om de Volendamse properheid. Gonnie en Koen wonen allebei nog bij hun ouders omdat ze aan het sparen zijn voor hun huis dat ze in Volendam willen kopen. Een koophuis zoeken in Volendam is een ramp, maar gelukkig krijgen zij als Volendammers voorrang op buitenstaanders en betrekken ze als ze eenentwintig jaar zijn hun liefdesnestje. Samen met haar moeder heeft Gonnie de vloeren, de meubels en de kleuren voor de muren uitgezocht en Koen heeft in de uren na zijn werk ervoor gezorgd dat het huis in orde is; hij heeft de keuken ingebouwd, de voor- en achtertuin betegeld en de erker gebouwd. Het is helemaal Gonnies smaak, al lijkt het huis nu wel op het huis van haar vriendinnen die

²⁴ Margaret Mead deed onderzoek naar de groei naar volwassenheid op Samoa (1965). Met dit onderzoek kon ze uiteindelijk uitspraken doen over de gemeenschap op het eiland. Met deze levensverhalen wil ik laten zien hoe de gemeenschap invloed heeft op het vormgeven van levens en ontwikkelen van een *self*. Tevens laat de beschrijving van de levens van Gonnie en Koen zien hoe mensen geheel mee kunnen gaan met het gangbare binnen de gemeenschap en voor de veilige weg kiezen.

²⁵ De personen en hun leven in deze paragraaf zijn fictief en gebaseerd op levens van meerdere informanten en verhalen die ik tijdens mijn veldwerk heb gehoord. Het verhaal geeft mijn eigen perceptie van de Volendamse gemeenschap weer. Daarnaast heb ik delen gebaseerd op het satirische toneelstuk *De Levensloop* van toneelgroep Ons Pogen, waarin inwoners van Volendam een spiegel voorgehouden werd.

inmiddels ook samenwonen. Tijdens het ‘huissie kijken’ is iedereen erg te spreken over hun woning en inrichting. Op tante Lien na die van mening is dat de handdoeken, die zij in de badkamerkast heeft zien liggen, van slechte kwaliteit zijn. Het harde werken van Koen en Gonnie is niet voor niets geweest; ze hebben alles. Ze zijn drieëntwintig wanneer Gonnie in verwachting is van hun eerste kindje. De babykamer wordt eigenhandig door Koen gemaakt en Gonnie zorgt voor de beste spullen op babygebied. In het Amsterdams Medisch Centrum laten zij zich, op aandringen van een vriendin, controleren op het PCH2-gen, oftewel de Volendammer ziekte. Dit gen bestaat al tien tot twaalf generaties binnen de Volendamse gemeenschap en door de geslotenheid van het dorp, is de kans groot dat een kind deze ziekte krijgt als de ouders allebei dragers van het gen zijn. Gelukkig heeft noch Koen noch Gonnie het gen en kan de zwangerschap zorgeloos voortgezet worden. Wanneer Gonnie drie maanden zwanger is, is de grote dag; ze stappen in het huwelijksbootje. Zes maanden later wordt Nick geboren en wordt het paar overstelpt met bezoek, kaarten en cadeautjes van alle mensen. Nu Nick geboren is, legt Gonnie haar werk neer en zorgt voor Nick en het huishouden. Daarnaast heeft ze haar handen vol aan de ‘koppies-doen’ bij vriendinnen en het doorspreken van de laatste dorproddels. Met Sinterklaas wordt er flink uitgepakt en willen Gonnie en Koen het mooiste en duurste kopen voor Nick. Nick krijgt dan ook een fiets, een spelcomputer én een nieuw bed van Sinterklaas. Koen en Gonnie proberen in het weekend iets aan hun conditie te doen en ze trainen dan ook in hun mooiste sportoutfits voor de marathon van Amsterdam; ze lopen van Volendam naar Edam en terug om vervolgens nog een rondje over de Dijk te doen om bekenden te zien. Als ze een oppas nodig hebben, hoeft Gonnie haar moeder maar te bellen. Dit komt mooi uit tijdens Kermis, wanneer Gonnie en Koen vier dagen op de Dijk te vinden zijn. Op hun zesentwintigste bevalt Gonnie van hun tweede kind; Annemarie. Annemarie en Nick zijn de volgende generatie, de vraag is of zij voor dezelfde levensloop zullen kiezen als hun ouders of dat ze buiten het dorp gaan wonen, werken, studeren en trouwen?

Ik word getipt over een uitwisseling tussen groep acht van de J.F. Kennedy school en groep acht van een school in Amsterdam-Noord. De leraar wil de vooroordelen verbreken bij zijn leerlingen en laten zien hoe mensen in Amsterdam leven. De dag voor de uitwisseling ga ik na schooltijd bij William langs. Op de trap roept een jongen; “Wendy heeft met een Marokkaan gezoend!!” Het groepje meisjes om hem heen reageren geschokt; “iiiiiee wie wil er nou met een Marokkaan zoenen?” De uitwisseling van meester William komt, zo te horen, als geroepen...

Door de uitwisseling van de J.F. Kennedy school als casus te nemen wil ik laten zien waarom en hoe kinderen bepaalde gedachten over niet-Volendammers vormen en wat dit voor de toekomst betekent.

Meester William schrikt zich rot wanneer hij zijn leerlingen van groep acht laat beschrijven hoe Volendam er volgens hen in 2030 uit moet zien. De leuzen van zijn leerlingen liegen er niet om.

“Volendam is dan niet meer ons eigen dorp maar wordt overgenomen door buitenlanders en toeristen. (...) Geert Wilders is dan president, en dat is goed want dan is de kermis weer van ons.” – Groep 8

Daarnaast schrok hij van het feit dat 50% van de Volendamse gemeenschap tijdens de Europese verkiezingen koos voor de partij van Geert Wilders.

“Ik dacht meteen: hier moet ik iets mee doen. Ik heb een brief gestuurd naar de ouders van mijn leerlingen en hen uitgelegd dat ik een uitwisseling wil organiseren waarbij hun kind een maatje uit Amsterdam-Noord meeneemt om tussen de middag bij hen thuis te eten. De algemene reactie was; leuk, maar moet dat nou? Ik wilde juist dat die kinderen uit Amsterdam-Noord eens in een Volendams huis zouden komen. Eén vrouw zei zelfs; “Dat wil ik niet hoor. Ik heb een Swarovski kast in huis staan, dat lijkt me dus geen goed idee.” Via de leerlingen heb ik toen druk uitgeoefend, dat was een risico... Ik heb gezegd dat sommige ouders dan misschien niet zo gastvrij waren. Dat heeft geholpen, uiteindelijk waren alle gezinnen overstag.” – William

Meester William laat zien dat meningen over ‘de ander’ vaak klakkeloos overgenomen van ouders. Deze nieuwe generatie lijkt de gemeenschap ook te willen afsluiten van ‘anderen’ (Wimmer 2002). Om dit te doorbreken organiseert hij een uitwisseling tussen zijn groep acht en groep acht van een school in Amsterdam-Noord waar veel biculturele Nederlanders op zitten. Door samen te sporten, te knutselen en te praten hoopt William de vooroordelen te

doorbreken en te laten zien dat mensen van buiten Volendam niet per definitie eng of bedreigend zijn.

“De Volendamse kinderen nemen de vooroordelen, die ik hopelijk doorbreek, gewoon over van thuis en ze praten hun ouders na. Een keer riep een jongen in mijn klas; ‘alle buitenlanders moeten het land uit!’ Dat komt niet van hemzelf, wat weet een kind nu al van politiek? Hij praat gewoon zijn vader na. Ik zei toen dat zijn klasgenootje naast hem dan ook weg zou moeten, omdat die uit Duitsland komt. Toen zei hij meteen dat zij niet weg hoefde omdat zij zijn klasgenootje was en bovendien aardig. Het is vreemd genoeg altijd de uitzondering...” – William

De komende jaren zal blijken hoe de jonge generatie van Volendamse inwoners tegenover buitenstaanders gaat staan. De mate van geslotenheid zal hier afhankelijk van zijn. Hopelijk wordt de uitwisseling van meester William een jaarlijks terugkerend evenement zodat er toch enige bruggen geslagen worden tussen Volendam en de wereld.

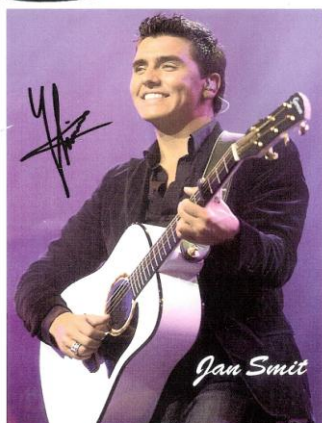

Foto in klederdracht gemaakt door fotostudio Foto Volendam op 6 mei 2010.

Oer-Hollandse snuisterijen in de winkel van Simon, foto gemaakt door Lotte Thissen tijdens dagje Volendam in juli 2008.

Palingsoap

UITGAVE PALINGSOAP VVV VOLEDAM

De Palingsoap-route van VVV Volendam. Deze route leidt toeristen door het dorp heen met uitleg over geschiedenis en monumenten. Het heeft verder weinig met *De Palingsoap* te maken, al wordt het wel zo aangeprezen.

Bijlage VII

Informanten & activiteiten²⁶

Gretha en Henk de Groot-Honingh: 3 februari 2010.

Jac: 8 februari 2010.

Bert: 19 februari 2010.

Cor, persvoorlichter gemeente Edam-Volendam: 23 februari 2010.

Simon: 22 februari 2010, 3 maart 2010, 8 april 2010, 3 mei 2010, 13 mei 2010.

Lara: 23 februari 2010.

Olga, VVV: 24 februari 2010, 17 maart 2010, 31 maart 2010, 10 april 2010, 11 mei 2010.

Geertje: 26 februari 2010.

Yoni: 1 maart 2010, 14 mei 2010.

Astrid: 1 maart 2010.

Bas, Tim en Thomas, regisseurs FTV Productions: 2 maart 2010.

Gerda en Ankie: 4 maart 2010.

Ineke: 4 maart 2010, 26 maart 2010, 6 mei 2010.

Toos: 8 maart 2010.

Ria: 9 maart 2010, 16 maart 2010, 1 april 2010.

Marcella: 9 maart 2010.

Anja: 18 maart 2010.

Betsie: 24 maart 2010, 10 april 2010, 12 april 2010, 14 april 2010, 9 mei 2010.

Truus: 24 maart 2010, 25 maart 2010, 8 april 2010,

William: 29 maart 2010.

Jacqueline: 31 maart 2010, 11 mei 2010.

Dora: 8 april 2010.

Carina: 9 april 2010.

Annie: 10 april 2010.

Saskia: 10 april 2010.

Hans, directeur Stichting Tourist Promotion Volendam: 12 april 2010.

Kees: 4 mei 2010.

Claire: 3 mei 2010.

²⁶ Alle namen die cursief gedrukt zijn, zijn gefingeerde namen. De namen staan op volgorde van ontmoeting. Wanneer iemands functie achter de naam vermeld staat, heb ik deze persoon ook in deze rol gesproken.

Activiteiten

Eerste bezoek aan Volendam: 17 december 2009.

Bezoekjes aan VVV: 4 februari 2010, 5 februari, 11 februari 2010, 24 februari, 3 maart 2010, 31 maart 2010, 10 april 2010, 5 mei 2010.

Repetities Volendams Opera Koor: elke maandagavond in de van 8 februari 2010 tot en met 10 mei 2010.

Het Praathuisje: 19 februari 2010.

Optredens Volendams Opera Koor: 26 februari 2010, 27 juni 2010.

Begraafplaats Volendam: 27 februari 2010.

Albumpresentatie 3j's: 2 maart 2010.

Observatie teken- en schilderles Club- en Buurthuiswerk: 18 maart 2010.

Vrijwilligster bejaardensociëteiten Club- en Buurthuiswerk: vanaf 24 maart 2010 tot en met 12 mei 2010

Toneelstuk 'De Levensloop' van Ons Pogen: 25 maart 2010.

Vrijwilligster knutselmiddag Club- en Buurthuiswerk: 23 maart 2010, 31 maart 2010.

Uitwisseling groep acht J.F. Kennedyschool: 1 april 2010.

Het Pieperrace weekend: 10 april 2010, 11 april 2010.

Rondleiding VVV: 10 april 2010

Rondleiding Palingrokerij Smit-Bokkum: 11 april 2010.

Observaties tijdens meedraaien in de winkel van Simon: 8 april 2010, 3 mei 2010, 13 mei 2010.

Vrijwilligster Derde Klaphekkfestival: 2 mei 2010, 3 mei 2010.

Foto maken in klederdracht: 6 mei 2010

De Volendammer Dag: 27 juni 2010.